

ЛіМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№35 (5091) 18 верасня 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Прыкметы
літсітуацыйнай
культуры
стар. 5

Новая
глава
эпапеі
стар. 6

Мастацтва
з беларускім
характарам
стар. 12

Ад бяросты да інфакіёска

Інтэр'ер старажытнага скрытторыя.

Пад уплывам кніг чалавек паступова становіцца асобай, а людзі, што проста жывуць побач, — грамадствам, нацыяй. Першы працэс адбываецца і сёння з кожным з нас, другі — расцягнутая на доўгія стагоддзі гісторыя беларускага пісьменства, пачатак якой ідзе ад старажытнага Полацка. І менавіта ў Полацку ёсць месца, дзе адлюстраваны ўвесь шлях беларускай кнігі ад старажытнасці да нашых дзён. Гэта Музей кнігадрукавання, які сёлета адзначае 30 гадоў з дня адкрыцця.

Полацкі Музей беларускага кнігадрукавання — установа ўнікальная. Пераважную частку яго экспазіцыі складаюць кнігі розных эпох і фарматаў, але, глядзячы на лісты і літары, засумаваць амаль немагчыма, бо кожны з экспанатаў — гэта ключ да значных гістарычных падзей Беларусі або партал у звычайнае паўсядзённае жыццё беларусаў мінулых стагоддзяў. Вядучы навуковы супрацоўнік Вера Ашуева правяла карэспандэнта «ЛіМа» па экспазіцыі і распавяла не толькі пра гісторыю музея і змест экскурсій, але і пра філасофію, якой прытрымліваюцца супрацоўнікі і якую імкнуцца перадаць наведвальнікам Музея беларускага кнігадрукавання.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 20035

«ЛІМ»-акцэнт

Юбілей. Стагоддзе адзначае Купалаўскі тэатр. 14 верасня 1920 года спектаклем «Рысь» па аповесці Элізы Ажэшкі ўрачыста адкрыўся Беларускі дзяржаўны тэатр, спадкаемцам якога стаў Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Для беларускай культуры Купалаўскі тэатр стаў легендарнай пляцоўкай. У будынку тэатра адбываліся падзеі, якія вызначылі жыццё Беларусі на доўгі тэрмін: праходзілі лёсавызначальныя з’езды і пасяджэнні. Пазней у тым жа будынку ставіліся легендарныя беларускія спектаклі: «Паўлінка», «Тутэйшыя», «Пінская шляхта» і іншыя, распавялі ў прэс-службе тэатра. Фарміраваліся пакаленні і дынастыі купалаўцаў. Глыбокі след у гісторыі тэатра пакінулі таленавітыя акцёры Глеб Глебаў, Стэфанія Станюта, Віктар Тарасаў; рэжысёры Еўсцігней Міровіч, Леў Літвінаў, Валерый Раеўскі.

Прысвячэнне. Нацыянальны акадэмічны канцэртны аркестр Беларусі прысвечаны новы сезон Году малой радзімы, паведаміў мастацкі кіраўнік калектыву Міхаіл Фінберг. Аркестр пачынае 34-ы творчы сезон. Штодзень ідуць рэпетыцыі маючых адбыцца канцэртаў у сталіцы, вялікіх і малых гарадах, а таксама ў працоўных калектывах і навучальных установах. У праграме выступленняў таксама візіткі заслужанага калектыву — фестываль «Мінскі джаз» і нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне. «Уся наша творчасць прасякнута любоўю да роднай краіны. Наш калектыв заўсёды працуе ўжывую, папулярныя злучы найлепшыя ўзоры сусветнай і беларускай музыкі. Спадзяюся, мы і ў далейшым не расчаруем нашага глядача», — адзначыў Міхаіл Фінберг.

Выстаўка. Наведаць экспазіцыю «75 гадоў Вялікай Перамогі» прапануе Нацыянальны мастацкі музей Беларусі, паведамляе БелТА. «Тэма вайны ў мастацтве Беларусі, актуальная вось ужо 75 гадоў, была першай і найважнейшай для творцаў на працягу амаль чатырох дзесяцігоддзяў. Такі прэстыж сведчыць аб яе значнасці для народа, а размах, шырыня і адухоўленасць вобразаў, створаных беларускімі мастакамі ў 1950—1980-я гады, надалі многім творам хрэстаматыйны характар. Цікавасць у майстроў сярэдняга пакалення абумоўлена не толькі яе маштабнасцю, але і імкненнем мастацкага асэнсавання драматычных падзей, жаданнем наспрабаваць сябе ў сацыяльна значным творы, дзе ёсць усё: і пафас, і псіхалагізм, і трагедыянасць», — расказалі ў музеі.

Гісторыя. У Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі — выстаўка «Маладосць», прымеркаваная да 100-годдзя Ленінскага камуністычнага саюза моладзі Беларусі. «Гэты праект — не проста храналогія і сухі пералік фактаў. Каштоўнасць у тым, што ў год стагоддзя арганізацыі музеяў абуджае настальгію аб камсамольскіх гадах у тых, каму давлялося быць членамі саюза, а таксама прыцягвае ўвагу больш маладых гасцей», — адзначылі ў музеі. Выстаўка адлюстроўвае першыя дзесяцігоддзі існавання, уклад камсамола ў перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне, тэмы пасляваеннага будаўніцтва, фестывальнага і будатрадаўскага руху. Экспазіцыя дзейнічае да 29 верасня. Паводле БелТА, падчас яе работы плануецца гашэнне паштовага блока да 100-годдзя ЛКСМБ.

Конкурс. У Полацку аб’яўлены прыём заявак на VII Рэспубліканскі адкрыты конкурс аматарскіх фільмаў імя Юрыя Тарыча «Я здымаю кіно», паведамлі ў адзеле культуры Полацкага райвыканкама. Да ўдзелу запрашаюцца студыі, самадзейныя творчыя калектывы, фізічныя асобы без абмежавання па ўзросце. Прыём конкурсных работ праводзіцца да 10 лістапада. Падвядзенне вынікаў і ўзнагароджанне пераможцаў і лаўрэатаў конкурсу пройдзе з 1 да 14 снежня ў два этапы. Прафесійную ацэнку творчых работ будуць рабіць прадстаўнікі Міністэрства культуры Беларусі, упраўленні культуры Віцебскага аблвыканкама, спецыялісты Беларускага саюза кінематографістаў, Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Таксама ўсім аматарам кіно будзе прадстаўлена магчымасць ацаніць работы канкурсантаў праз інтэрнэт-галасаванне.

Традыцыі. Выстаўка майстэрні «Цесля» «Сожская скань» працуе ў Гомельскім абласным цэнтры народнай творчасці. «Тэрмін “скань” паходзіць да старажытнарускага слова, што значыла “сукаць”, “звіваць”. Так называюць від ювелірай тэхнікі, калі з тонкага металічнага дроту ствараецца ажурны ўзор на метале. У сожскай, або гомельскай, скані ўзор ствараецца з драўнянай стружкі», — патлумачылі ва ўстанове. Тэхніка выкарыстоўвалася ў XV стагоддзі для ўпрыгожвання абразоў, аднак потым была забыта. У 1990-х гадах яе адрадзіў гомельскі майстар Уладзімір Цакунюў, які арганізаваў адзіную ў свеце школу сожскай скані. На выстаўцы прадстаўлены разнастайныя вырабы, сярод якіх — унікальны абраз Святога Паўла, герб Мінска, пано «Матылёк», гадзіннік-бар і г. д.

Афіцыйныя падзеі ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

да Дня бібліятэк

Віртуальная геаграфія

Бібліятэкі, як і ўсе ўстановы культуры, праходзяць складаны, але важны працэс трансфармацыі ў сувязі са зменамі ў інфармацыйнай прасторы і тэхналагічнымі прагрэсам. Такое меркаванне выказаў Алесь Суша, намеснік генеральнага дырэктара — дырэктар па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, падчас прымеркаванай да Дня бібліятэк прэс-канферэнцыі «Аб развіцці бібліятэчнай справы ў Рэспубліцы Беларусь».

Бібліятэчная галіна ў краіне складалася ў тым ліку дзякуючы рэформам, якія дзейнічалі з 1990-х гадоў. У Беларусі дзейнічае звыш 7 тыс. бібліятэк, яны прысутнічаюць фактычна ва ўсіх ведамствах дзяржаўнага кіравання краіны. На пачатак года ў сістэме Міністэрства культуры, нап-

рыклад, налічвалася 2524 бібліятэкі. Акрамя таго, бібліятэчны фонд краіны ўключае каля 180 млн фізічных дакументаў, а фонд Нацыянальнай бібліятэкі — звыш 10 млн.

Як адзначыў Алесь Суша, фіксуецца новыя тэндэнцыі ў развіцці бібліятэчнай сістэмы, адна з якіх — пераход у віртуальную прастору. На прыкладзе Нацыянальнай бібліятэкі адзначаецца, што яе чытачы, як і раней, прыходзяць ва ўстанову. Аднак штогадова расце і колькасць віртуальных наведванняў. На сёння гэта звыш 70 працэнтаў. «Акрамя таго, увесць свет мае магчымасць далучыцца да сабранных намі інфармацыйных рэсурсаў,

Фотэ з сайта calameo.com.

у сувязі з чым пашыраецца геаграфія: у ліку нашых карыстальнікаў — жыхары Зімбабвэ, Куала-Лумпура, Танзаніі», — расказаў Аляксандр Суша.

Між тым у бібліятэцы значна развіўся спектр інфармацыйных паслуг і рэсурсаў, якія прадастаўляюцца беларускаму чытачу ў тым ліку анлайн. Закупляюцца базы даных найбуйнейшых распрацоўшчыкаў і арэгатары з усяго свету, адкрываюцца новыя рэсурсы ў анлайн-дступе, палепшылася таксама сфера віртуальнага кансультавання. Для любога ахвотнага даступна асноўная навуковая перыёдыка, публікацыі, дысертацыі і іншыя дакументы з усяго свету.

Яўгенія ШЫЦЬКА

3 гісторыі пісьмовых практык

Нацыянальная бібліятэка Беларусі добра вядомая тым, хто актыўна цікавіцца кнігадрукамі і літаратурай як маштабнымі з’явамі нашай культуры, без якіх нельга ўявіць жыццё сучаснай краіны. Менавіта ў НББ захоўваецца найвялікшы ў нашай краіне фонд рэдкіх выданняў, старажытных рукапісаў, навуковых прац і іншых літаратурных або калялітаратурных рэчаў, што цікавяць як даследчыкаў, так і ўсіх, хто проста любіць беларускую ці, шырэй, сусветную літаратуру.

Супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі таксама заклапочаны тым, каб пастаянна павышаць культурны ўзровень жыхароў Мінска і гасцей сталіцы. Для гэтага на базе ўстановы ладзяцца розныя тэматычныя экскурсіі, прэс-канферэнцыі, круглыя сталы, дзе прафесіяналы ў сваіх сферах дыскусуюць пра шляхі развіцця культуры Беларусі ў сучаснасці.

Арганізоўваюцца розныя выставачныя праекты, якія прыцягваюць у бібліятэку новых наведвальнікаў. Адна з самых вялікіх за апошнія гады выставак адкрыецца 24 верасня і будзе прысвечана гісторыі пісьмовых прылад на тэрыторыі сучаснай Беларусі пачынаючы ад старажытнасці, заканчваючы сучаснасцю. Як адзначаюць арганізатары выстаўкі, гэта ўнікальны праект, бо адкрывае абсалютна невядомую гісторыю пісьмовых практык нашай краіны, дазваляе ўбачыць развіццё культуры Беларусі праз нязвыклую

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Духоўная веліч». Новы сезон

Абласны літаратурны конкурс «Духоўная веліч», заснаваны ў 2013 годзе Брэсцкім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі, галоўным упраўленнем ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брэсцкага аблвыканкама сумесна з Брэсцкай і Пінскай епархіямі Беларускай праваслаўнай Царквы, аб’яўляе новы сезон.

Творчае спаборніцтва праводзіцца з мэтай папулярызацыі моўнай, літаратурнай і гістарычнай спадчыны рэгіёна, выяўлення найлепшых твораў, што спрыяюць выхаванню ў чытачоў духоўнасці, грамадзянскасці і патрыятызму, захавання памяці аб знакамітых асобах Брэстчыны, чые справы і духоўны подзвіг сталі ўзорам выканання доўгу і прыкладам бескарыслівай адданасці Радзіме, зрабілі значны ўплыў на грамадскае жыццё, культуру, навуку і гісторыю роднага краю.

стасункі

Узнагароды — творцам Чачэнскай Рэспублікі

Апошнім часам няблага складваюцца беларуска-чачэнскія гуманітарныя, культурныя і літаратурныя сувязі. Калі гаварыць пра «беларускае прадстаўніцтва» ў Грозным, то, несумнянна, у многім яго ўзровень, творчы характар прысутнасці фарміруе паэт і перакладчык Адам Ахматукаеў.

Менавіта дзякуючы руплівасці чачэнскіх паэтаў, прэзаікаў, перакладчыкаў у шэрагу літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў з’явіліся публікацыі твораў беларускіх літаратараў на чачэнскай мове. У Грозным прайшла прэзентацыя

прызму бытавых, здавалася б, зусім звычайных прадметаў, расходнага матэрыялу, які, тым не менш, вельмі важны для разумення ступені развіцця пісьменства краіны ў пэўны гістарычны перыяд. Праект будзе мець назву «Таямніца канцылярыі»: гульня слоў — адначасова і адсылка на знакамітую таемную канцылярыю, якая існавала ў Расійскай імперыі, і намёк на сутнасць экспазіцыі, бо задача выстаўкі ў тым, каб адкрыць для наведвальнікаў невядомыя старонкі беларускай гісторыі і культуры. Большая частка экспанатаў была сабрана пры дапамозе беларускага культурнага дзеяча і калекцыянера Уладзіміра Ліхадзедава.

У рамках праекта будуць прадстаўлены як шараговыя пісьмовыя прылады, характэрныя для Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды, так і ўнікальныя, выклічныя артэ-факты, сярод якіх — рэчы, што належалі вядомым асобам, пісьмовыя прылады з унікальным аўтарскім аздабленнем ці з лімітаваных серый, створаныя да тых ці іншых падзей.

Выстаўка будзе працаваць на працягу двух месяцаў, і на ўвесь гэты час запланаваны мерапрыемствы, скіраваныя на розныя групы насельніцтва. Гэта зроблена як з улікам эпідэміялагічнай сітуацыі ў краіне (каб стварыць бяспечныя ўмовы і не канцэнтраваць усіх жадаючых у адзін дзень), так і для таго, каб мець магчымасць зрабіць цікавыя экскурсіі і для навукоўцаў, і для дзяцей.

Цімур ВЫЧУЖАНІН

У конкурсе могуць удзельнічаць аўтары, якія пражываюць у Брэсцкай вобласці і дасягнулі 18 гадоў, незалежна ад іх прыналежнасці да творчых саюзаў.

Адборачная камісія прымае літаратурныя работы любых жанраў і відаў — раман, апавесць, п’еса, зборнік апавяданняў ці вершаў — на рускай і беларускай мовах.

Творы могуць быць прадстаўлены асобнымі кнігамі альбо публікацыямі ў рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных друкаваных перыядычных выданнях, выданыя на працягу трох гадоў да часу абвешчання конкурсу.

Конкурсныя работы прымаюцца з **20 верасня да 20 кастрычніка** па 4 намінацыях: «Паэзія», «Мастацкая проза», «Публіцыстыка», «Літаратура для дзяцей» на адрас: г. Брэст, 224013, праспект Машэрава, 75/1, к. 605. Дасланыя кнігі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

кнігі беларускай паэзіі ў перакладах на чачэнскую мову Адама Ахматукаева — з удзелам членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхаса Пазнякова і Хізры Асадулаева.

Таму невыпадкова група чачэнскіх паэтаў, прэзаікаў і перакладчыкаў адзначана ганаровымі граматамі Выдавецкага дома «Звязда» — за актыўную работу па арганізацыі беларуска-чачэнскіх літаратурных, гуманітарных сувязей. Сярод узнагароджаных — Адам Ахматукаеў, Канта Ібрагімаў, Руслан Кадзіеў, Пецімаат Пецірава, Хажбаудзі Бархаджыеў, Муса Арсанукаеў, Муса Сейлмуханаў, Магамед Аліеў.

Сяргей ШЫЧКО

ў Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы (18.00).

24 верасня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» з удзелам Алёны Стэльмах у СШ № 170 (9.00).

23 верасня — на паэтычна-музычную імпрэзу Вольгі Норунай «Другая палова верасня» з удзелам Сяргея Панамарова, Веры Лебядзеўскай, Дзмітрыя Пятровіча ў Мінскі гарадскі тэатр паэзіі

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

22 верасня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» з удзелам Леаніда Багдановіча ў інтэрнат № 8 БДЭУ (18.00).

на развітанне

На службе архіваў

Пайшоў з жыцця выдатны беларускі архівіст, гісторык, дзяржаўны і грамадскі дзеяч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне навукі і тэхнікі Уладзімір Іванавіч Адамушка. На службе беларускіх архіваў быў амаль трыццаць гадоў: загадчык аддзела, з 1995 г. — намеснік старшыні Дзяржкамархіва Рэспублікі Беларусь, з 2002-га — старшыня Белкамархіва, пасля — дырэктар Дэпартамента па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь.

Дзякуючы яму і пры яго непасрэдным удзеле ў навуковы і грамадскі ўжытак вернуты многія дакументы і імёны, забытыя і пакінутыя ў свой час на ўзбоччы гісторыі. Ён стаў аўтарам шэрагу публікацый і ўкладальнікам многіх дакументальных зборнікаў па гісторыі Беларусі XX стагоддзя.

Будучы філолагам па адукацыі, ніколі не пакідаў па-за ўвагай тэму літаратуры і мастацтва, спрыяў захаванню і вяртанню на радзіму дарагіх рукапісных і біяграфічных памятак нашых пісьменнікаў,

у тым ліку Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, якія па розных прычынах трапілі ў сховішчы суседніх краін. Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, іншыя архівы і музеі краіны на працягу многіх гадоў папаўняліся копіямі дакументаў па гісторыі літаратуры, мастацтва, культуры дзякуючы руплівай арганізатарскай працы Уладзіміра Іванавіча. Звычайна, падчас розных творчых мерапрыемстваў, ён

сам урачыста перадаваў камплекты такіх копіяў кіраўнікам беларускіх музеяў.

Уладзімір Адамушка быў частым удзельнікам многіх творчых мерапрыемстваў, браў слова, гаварыў заўсёды натхнёна, шчыра. Выдатна валодаў ведамі па гісторыі літаратуры, цікавіўся і захапляўся творамі беларускіх аўтараў, быў дасведчаным суразмоўцам. Вялікую ролю сыграў у літаратуразнаўчых «Узвышайскіх чытаннях», якія штогод ладзіў Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Быў адным з тых, хто дапамагаў у арганізацыйнай працы канферэнцыі, з'яўляўся яе пастаянным удзельнікам. Яго ведалі многія літаратары, многія былі ўдзячны за дапамогу ў архіўных пошуках.

Адданым сваёй радзіме, працалюбным і працавітым, патрабавальным і строгім кіраўніком, уважлівым і заўсёды гатовым прыйсці на дапамогу, шчырым, простым і спагадлівым чалавекам — такім застаецца ў нашай памяці Уладзімір Іванавіч Адамушка.

Калектыў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва
Фота Генадзя Дубатоўкі.

зваротная сувязь

Што за небакраем? Восень!

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты. У суботу і нядзелю ў праграме «Паэтычная раніца» прагучаць радыёкампзіцыі паводле вершаў Таісы Бондар і Генадзя Бураўкіна. Таксама ў выхадныя выйдзе праграма «Паэзія XXI стагоддзя».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігалюбу» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа». У нядзелю да ўвагі слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці», у якім праз аўтарскую паэзію і прозу расказваецца пра станаўленне і творчы шлях вядучага. У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы», якую таксама

рыхтуе Навум Якаўлевіч, слухайце гутарку з загадчыкам кафедры мовазнаўства і лінгвістыкі БДПУ Дзмітрыем Дзятко.

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы агучваюцца старонкі рамана Людмілы Рублеўскай «Авантуры студыёзуса Вывіча», у «Радыёбібліятэцы» — твора Франсуазы Саган «Рыбіна кроў». «Літаратурныя гісторыі» ў выхадныя ў вячэрні час прапануюць апавяданні Марыі Вайцяхонак «Восень мая доўгая» і Анатоля Крэйдзіча «За небакраем нічога няма».

У межах праграмы «Радыётэатр. Лепшае» ў суботу прагучыць заключная

частка радыёспектакля «Ігна-таў рубеж» па п'есе Васіля Ткачова і апавяданне Івана Шамякіна «Непрыгожая». Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра перад мікрафонам чакае першая частка радыёспектакля «Паэт і Дзяўчына» па п'есе Пятра Васючэнкі.

Штоувечар а 21 гадзіне для маленькіх слухачоў на «Культуры» выходзіць «Вячэрняя казка», а па буднях у праекце «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» гучаць старонкі казкі Юльяны Пятрэнькі «Змеева дуброва».

Падрабязны расклад перадач даступны на сайце www.radiokultura.by.

імпрэзы

З іроніяй да жыццёвых абставін

Ці магчыма знайсці месца для паэта лепей за бібліятэку? Сталічная кніжніца № 5 запрасіла чытачоў на сустрэчу з Вольгай Паўлючэнкай (Норынай), якая прэзентавала пятую кнігу «*Отню теа*» і адсвяткавала юбілей.

У перакладзе з лацінскай назва — скарачанае ад «усё сваёнашусабой». Гэта сцвярджэнне якраз і адлюстравана

ў зборніку, у якім сустракаюцца вершы з папярэдніх выданняў паэтэсы: кніг «Пакуль на свеце ёсць бэз», «Гарадская трава», «3 папраўкай на час», зборніка «Апошняя жанчына дона Хуана». Не абышлося і без новых твораў. Вершы напісаны як на рускай, так і на беларускай мовах. Характэрнай рысай паэзіі аўтара з'яўляецца прысутнасць у радках іроніі, найперш у адносінах да сваіх жыццёвых памылак.

Прыцягвае ўвагу і афармленне выдання. На яго старонках сустракаюцца акварэлі Ганны Ціханавай-Ірданавай з Балгарыі, графіка Вольгі Крупянковай. Дызайн выканала Ірына Мацкевіч. Гэты год у аўтара «ўраджайны»: у студзені яе вершы пабачылі свет у анталогіі Нацыянальнай акадэміі навук «Поэзия русского слова», а люты прынёс узнагароду «Залаты фаліант» — спецыяльны дыплом Нацыянальнага

конкурсу мастацтва кнігі за зборнік артыкулаў «Малюнак над кніжнай вокладкай». Менавіта з гэтай узнагародай Вольга Паўлючэнка выбрала фота для апошняй старонкі вокладкі «*Отню теа*».

Дзякуючы таму, што ў новай кнізе сабраны творы рознай тэматыкі, кожны з чытачоў можа знайсці тое, што прыйдзецца яму даспадобы і адлюструе яго ўнутраны свет.

Юлія ХАРЛАНОВА

19 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Янкі (Івана) Туміловіча (1905—1938), паэта.

20 верасня — 210 гадоў з дня нараджэння Плакіды Янкоўскага (1810—1872), беларускага і польскага празаіка, паэта, публіцыста, святара.

20 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Казіміра Стэцкага (1905—1984), рэжысёра.

20 верасня — 100 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Зялёнкіна (1920—1991), мастака-афарміцеля, Героя Савецкага Саюза.

20 верасня — 85 гадоў з дня нараджэння Міхаса Засінца (1935—1982), самадзейнага жывапісца.

20 верасня 75 гадоў таму быў адкрыты для наведвальнікаў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы.

20 верасня 70 гадоў таму выйшаў у свет першы нумар газеты «Беларус» у Нью-Ёрку.

21 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння Іосіфа Папова (1915—1984), рэжысёра, педагога.

22 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Броўкіна (1925—2016), рэжысёра, сцэнарыста.

22 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Алеса (Аляксандра) Траяноўскага (1925—2005), перакладчыка, крытыка, публіцыста.

22 верасня — 80 гадоў з дня нараджэння Дзмітрыя Багушэвіча (1940—2020), мовазнаўца.

22 верасня 65 гадоў таму быў створаны Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага гледача. Урачыста адкрыты 8 красавіка 1956 г.

23 верасня — 140 гадоў з дня нараджэння Рахілі Брэхес (1880—1941), празаіка, драматурга.

23 верасня — 110 гадоў з дня нараджэння Юльяна Сергіевіча (1910—1976), паэта, педагога, самадзейнага мастака.

24 верасня — 110 гадоў з дня нараджэння Івана Карасёва (1910—1983), жывапісца-пейзажыста, сцэнографа.

25 верасня — 145 гадоў з дня нараджэння Сяргея Паўловіча (1875—1940), грамадска-культурнага дзеяча, педагога, публіцыста.

25 верасня — 125 гадоў з дня нараджэння Ванды Лёсік (дзявочае Лявіцкая) (1895—1968), паэтэсы, празаіка, педагога.

25 верасня 85 гадоў спаўняецца Аляксею Фядусю, майстру дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

«ЛіМ»-люстэрка

Праграму XXIII Манхэтэнскага фестывалю кароткаметражнага кіно, які пройдзе ў 400 гарадах свету, пакажуць 24—30 верасня ў Брэсце і Баранавічах. Як паведамляе БелТА, арганізатарам паступіла 971 заяўка з 54 краін, але для паказу былі адабраны толькі дзевяць фільмаў-фіналістаў. Гледачам прапануюць ацаніць кароткаметражкі з Аўстраліі, ЗША, Ізраіля, Палесціны, Паўночнай Македоніі, Расіі, Фінляндыі, Ірана і Францыі. У Брэсце стужкі можна будзе паглядзець у малой і VIP-залах кінатэатра «Беларусь», у Баранавічах — у кінатэатры «Зорка». Працягласць фільмаў — ад 5 да 15 хвілін. Прагляд зоймекаля дзвюх з паловай гадзін. Карціны будуць дэманстравацца на мове арыгінала з субцітрамі. Пасля кожнага прагляду гледачам прапануюць запоўніць анкету і вызначыць найлепшы фільм і найлепшага акцёра. Вынікі перададуць у аргкамітэт фестывалю, які 1 лістапада аб'явіць пераможцаў.

Народны ансамбль «Паршынскія Зоры» з Горацкага раёна перамог на міжнародным форуме фальклору і рамёстваў «Смаленскі ражок», паведамляецца на сайце Магілёўскага аблвыканкама. Выканаўцаў аўтэнтчных песень прызналі пераможцамі ў намінацыях: «Найлепшы фальклорны ансамбль», «Народныя спевы» і «Рэканструкцыя абраду». Сёлета спевакі ўпершыню ўдзельнічалі ў фестывалі ў рэжыме анлайн. На конкурс у Смаленскую яны прадставілі некалькі відэаролікаў з аўтэнтчнымі абрадамі: «Выкуп нявесты», «Заручыны» і «Княгіня». Унікальная творчасць народнага гурта некалькі гадоў таму ўключана ў спіс гісторыка-культурных нематэрыяльных каштоўнасцей ЮНЕСКА ў Беларусі. Старадаўнія творы адроджаны і адноўлены дзякуючы найстарэйшым удзельніцам калектыву: Валянціне Багачовай, Паліне Лапцэвай, Ганне Кісялёвай, Паліне Махрачовай, Марыі Кухаравай, Лідзіі Сіняковай, Ганне Марудзінай, Валянціне Глусковай.

Міжнародны творчы праект «Трэцяя плынь», які сёлета прысвечаны нацюрмарту, адкрыўся ў Віцебску, перадае БелТА. Тэмай была выбрана культавая серыя карцін Жоржа Брака «Майстэрня», якая спалучае інтэр'ер, нацюрморт і філасофскую сюжэтна-тэматычную кампазіцыю. Свае работы ў праекце прадставілі больш чым 30 мастакоў з Віцебска, Мінска, Баранавіч, Полацка і Оршы. Виртуальна ўдзельнічаюць каля дзесяці мастакоў з Расіі, Ізраіля і Латвіі. Па выніках выстаўкі, якую можна наведаць да 11 кастрычніка, арганізатары плануюць выдаць буклет. Праект «Трэцяя плынь» праводзіцца па ініцыятыве віцебскага мастака Леаніда Мядзведскага. Сваю назву ён атрымаў у гонар напрамку ў музыцы, які спалучае класіку і джаз, традыцыі і імправізацыю. Як адзначаюць арганізатары, мэта ініцыятывы — вывучыць бягучы стан жанраў як сістэмы.

Вынікі 77-га Міжнароднага Венецыянскага кінафестывалю падвялі ў Італіі, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Галоўны прыз — «Залаты леў» — дастаўся фільму «Зямля казачнікаў» кітайскага рэжысёра Хлоі Чжаа, якая працуе ў ЗША. Гран-пры журы — у стужкі «Новы парадак» Мішэля Франка. Званнем найлепшага рэжысёра ўганараваны Кіёсі Курасава — «Сярэбранага льва» ён атрымаў за стужку «Жонка шпіёна». Гістарычная драма Андрэя Канчалюўскага «Дарагія таварышы!» адзначана спецыяльным прызам журы. Найлепшай актрысай прызнана брытанка Ванеса Кірбі за ролю ў карціне «Фрагменты жанчыны», найлепшым акцёрам — П'ерфранчэска Фавіна, які сыграў у стужцы «Наш бацька». Прыз фестывалю за найлепшы сцэнарый атрымаў індыец Чайтанья Тамханэ за карціну «Вучань». Раней стала вядома, што ганаровыя прызы за ўнёсак у сусветны кінамастацтва атрымалі брытанская актрыса Цільда Суінтан і ганконгскі рэжысёр Эн Хуэй.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Ад бяросты да інфакіёска

Мінулае

Музей адкрываўся ў 1990 годзе, да 500-годдзя з дня нараджэння Францыска Скарыны. Ён размяшчаецца ў будынку XVIII стагоддзя, былым жылым корпусе праваслаўнага мужчынскага Богаяўленскага манастыра. «Часта гэты будынак называюць “брацкай школай”, — распавядае вядучы навуковы супрацоўнік музея Вера Ашугева. — Але гэта не зусім правільна, бо менавіта ў гэтым будынку ніякай школы не было. Сам манастыр быў вядомы яшчэ з XVI стагоддзя. Будынкі былі драўляныя, гарэлі і адбудовваліся, пакуль у канцы XVIII стагоддзя не ўзвялі гэтыя сцены. Брацкая школа была тут у драўляных будынках». Экспазіцыя музея даволі шырокая, займае два паверхі і больш за дзясятка залаў, расказвае пра гісторыю кніжнасці на тэрыторыі Беларусі ад старажытнасці да сённяшніх дзён. Тут адлюстравана, як змяняліся матэрыялы і тэхналогіі вырабу кніг, мова і аздабленне, прадстаўлены найбольш значныя помнікі беларускага пісьменства: як рэлігійныя, так і юрыдычныя, навучальныя і мастацкія кнігі.

У музеі прысутнічаюць і арыгінальныя экспанаты, але большасць помнікаў старажытнай кніжнасці — музейныя копіі. Яны прынцыпова адрозніваюцца ад факсімільных выданняў тым, што вырабляюцца ўручную рэстаўратарамі спецыяльна для музея ў адзіным экзэмпляры. Копіі скарынаўскіх кніг, напрыклад, рабіліся для музея па пецябургскіх арыгіналах. Значную дапамогу ў стварэнні і збіранні экспанатаў аказалі беларусы, якія жывуць у Пецябургу, асабліва кнігазнаўца Мікола Нікалаеў.

У будынку таксама ёсць яшчэ адна асобная экспазіцыя — Музей-бібліятэка Сімяона Полацкага, адкрытая пазней, у 1994 годзе. Тут узноўлены інтэр’ер бібліятэкі XVII—XVIII стст. Зала выконвае адразу некалькі роляў: музей у гонар Сімяона Полацкага (лічыцца, менавіта на месцы гэтай залы знаходзілася згаданая ў пачатку брацкая школа пры манастыры, дзе вучыўся, а пазней працаваў настаўнікам Сімяон) і навуковая бібліятэка Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Абодва музеі з’яўляюцца структурнымі часткамі вялікага комплексу, які ў цэлым уключае 11 музеяў.

Дырэктарам запаведніка на той час была Таццяна Рудава, яна аказала вялікую падтрымку ў стварэнні музея. Ён рыхтаваўся да адкрыцця ў васьмідзясятых гадах, праводзілася рэстаўрацыя — многія палачане ладзілі добраахвотныя суботнікі. Аўтарам навуковай канцэпцыі экспазіцыі была Галіна Ладзісава. Яна стала першай загадчыцай музея і займала пасаду на працягу дзесяці гадоў. Над мастацкай канцэпцыяй працавалі два аўтары — Сяргей Дзмітрыеў і Ігар Куржалаў.

Вечнае

Пачатак — зала з партрэтамі беларускіх асветнікаў, сярод якіх трое — палачане. Перад тым, як распавесці пра гісторыю беларускага пісьменства, робіцца экскурс у гісторыю кнігі ўвогуле. У музеі згадваюць, якія формы кнігі і матэрыялы для пісьма існавалі ў больш далёкім мінулым. У вітрынах прадстаўлены таблічкі з каменю, гліны, пальмавыя лісты, папірус, пергамент, папера. Тора на старажытнаўрэйскай мове, паказаная ў музеі як прыклад пергаменту, была знойдзена ў Полацку. Узоры менавіта ўсходнеславянскага пісьменства пачынаюцца з Барысава каменя, што сёння змешчаны каля Сафійскага сабора. Тут жа ёсць тыпова славянскія матэрыялы і прылады для пісьма — бяроства, васкоўкі (драўляныя таблічкі, пакрытыя воскам), касцяныя і металічныя пісалы.

Факсімільныя выданні Скарынавых кніг.

Інтэр’ер друкарні XVI—XVII стагоддзяў.

Далей экскурсія працягваецца ў зале, цалкам прысвечанай паперы, тэхналогіям яе вырабу ў старажытныя часы і сёння, паэтапна прадстаўляецца працэс стварэння папяровай кнігі і старажытныя выданні розных фарматаў. Тут жа паказаны рэкордныя экспанаты: самая тоўстая кніга ў музеі, самая вялікая па фармаце, мініяцюрныя выданні. Старажытны папяровы прэс, паказаны ў зале, — падарунак ад Беларусьфільма. Прылада прымала ўдзел у здымках фільма «Я, Францыск Скарына», які выйшаў у 1970 годзе.

Але гэтыя тры залы — толькі прадмова. Гісторыя беларускай кніжнасці пачынаецца з чацвёртай — тут змешчана карта, на якой адзначаны цэнтры кнігапісання, паказаны самыя старажытныя кнігі Беларусі — Тураўскае (XI ст.) і Полацкае (XII ст.) Евангеллі. Прадстаўлена і арыгінальная знаходка — пячатка Еўфрасінні Полацкай, знойдзена на тэрыторыі манастыра ў 2015 годзе. У гэтай зале наведвальнікам расказваюць пра марудны працэс перапісвання кніг, паказваюць, як змянялася аздабленне і мова ў старажытных кніжных помніках. Ёсць таксама больш познія рукапісныя экспанаты, зробленыя ў Полацку.

Асаблівацю экспазіцыі музея, якая заўсёды прыцягвае ўвагу наведвальнікаў, з’яўляюцца спецыяльныя інтэр’ерныя часткі з васковымі фігурамі. Так, у зале, прысвечанай пачатку кніжнасці, змешчаны скрыпторый — майстэрня перапісчыка кніг.

Цэнтральная частка музея — гісторыя кнігадрукавання і жыццёвы шлях Францыска Скарыны. У зале прадстаўлены кнігі пражскага і віленскага перыяду, а для параўнання — сучасныя перавыданні скарынаўскіх кніг, зробленыя Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі. Найважнейшы экспанат — «Псалтыр» Скарыны, выдадзены ў 1517 годзе, — кніга, з якой і вядзецца адлік беларускага і ўвогуле ўсходнеславянскага кнігадрукавання. У гэтай частцы музея адноўлены гістарычны інтэр’ер друкарні XVI—XVII стагоддзяў, прадстаўлена дзейнасць нашчадкаў Скарынавай справы, іншых усходнеславянскіх першадрукароў — Сымона Буднага, Васіля Цяпінскага, Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца. Паказаныя помнікі кнігадрукавання, якія ствараліся на тэрыторыі Беларусі на польскай або лацінскай мовах, у тым ліку Брэсцкая Біблія. Экспазіцыя дапаўняюць розныя арыгінальныя прадметы тых часоў: манеты, падсвечнікі, чарнільніцы і г. д.

У наступнай зале асобнае месца адведзена вучэбнай літаратуры — букварам, граматыкам, якія выдаваліся ў манастырскіх друкарнях для брацкіх школ. Прысутнічаюць выданні, што належалі Полацкаму езуіцкаму калегіуму (музей сабраў ужо цэлую калекцыю). Гэтая зала мае вялікае значэнне для педагогічнай дзейнасці музея — тут праводзіцца заняткі для дзяцей і падрабязна распавядаецца пра навучанне ў брацкіх школах. Таксама прадстаўлены гістарычны інтэр’ер кабінета вучонага — месца, дзе збіраліся, чыталіся і захоўваліся кнігі.

На другім паверсе экспазіцыя працягваецца залай так званай «скарыніны»: прадстаўлены кнігі і прадметы, прысвечаныя Скарыну. Цэнтр залы — партрэт Францыска Скарыны работы Лазара Рана. На другім паверсе музея — экспазіцыя кніжнай ілюстрацыі і майстэрня мастака-гравёра, створаная па ўзоры сапраўднай майстэрні мастака Георгія Паплаўскага. Ёсць і

вялікая зала з рознымі відамі друкаванай прадукцыі, якая ўзнікае на мяжы XIX—XX стагоддзяў. Гэта выданні перыядычнага друку, даведачная літаратура, календары, паштоўкі і г. д. Разам з тым прадстаўлены кніжныя помнікі беларускага адраджэння пачынаючы з «Беларускага лемантара», выдадзенага суполкай «Загляне сонца ў наша аконца» ў Пецябургу ў 1906 г., затым віленскія выданні, полацкія кнігі таго часу. Працягваюць тэму падручнікі, слоўнікі, краязнаўчая літаратура, выпушчаныя ў перыяд беларусізацыі. У гэтым шэрагу — кнігі Вацлава Ластоўскага, Максіма Гарэцкага, Усевалада Ігнатюскага, Аркадзя Смоліча. Зала была падрыхтавана дзякуючы матэрыялам з калекцыі Алеся Матусевіча — беларускага журналіста, які ўсё жыццё збіраў кнігі і перыёдыку.

Асобны тэматычны блок прысвечаны Ефрасінні Полацкай, складаецца з выданняў 1910 года, калі адбылося перанясенне мошчаў святой з Кіева ў Полацк.

У канцы экспазіцыі — друкарскае абсталяванне сярэдзіны XX стагоддзя і — на слайдах — самыя перадавыя тэхналогіі кнігадрукавання на момант стварэння музея. Пра сучасны выгляд гэтай прамысловасці наведвальнікі могуць даведацца са спецыяльнага інфакіёска.

Апошняя вітрына ў экспазіцыі абнаўляецца кожны год. Міністэрства інфармацыі штогод перадае музею экзэмпляры кніг, якія сталі пераможцамі конкурсу «Мастацтва кнігі», і менавіта яны ствараюць у наведвальнікаў уражанне пра найлепшыя прыклады сучаснага беларускага кнігадрукавання. Адзіны экспанат-сімвал, які застаецца нязменным, — гэта «Буквар» Анатоля Клышкі 1975 года, які ў 1977-м атрымаў залаты медаль у Лейпцыгу як самая прыгожая кніга.

Сучаснае

Да трыццацігоддзя музея супрацоўнікі падрыхтавалі невялікую выстаўку, прысвечаную гісторыі ўстановы. Асноўная яе частка — кнігі з дароўнымі надпісамі вядомых асоб — пісьменнікаў, мастакоў, дзяржаўных дзеячаў, а таксама архіўныя фотаздымкі, дзе адлюстраваны працэс рэстаўрацыі будынка, распрацоўкі экспазіцыі, першыя гады працы. Кожны супрацоўнік музея, расказвае Вера Ашугева, ведае на памяць верш з дароўнага надпісу Міхася Скоблы:

*Я аддаю сябе дазвання
музею кнігадрукавання.
Няхай стаіць, як Калізей,
найлепшы ў Полацку музей.*

Асобная вітрына адведзена кнігам, аўтары якіх так ці інакш звязаны з Полацкам. Тут ёсць выданні, падпісаныя Генадзем Бураўкіным, Рыгорам Барадуліным, Пятром Васючэнкам, Алесем Савіцкім. Кніга «Ад Полацка пачаўся свет» падпісана музею не толькі аўтарам Уладзімірам Арловым, але і фотамастаком Сяргеем Плытквічам. Адлюстравана і сучаснае жыццё літаратурнай Полаччыны. Перш за ўсё гэта дзейнасць літаратурнага аб’яднання «Надзвінне», з якім музей падтрымлівае цесныя стасункі. Яно ўтварылася яшчэ ў пачатку XX стагоддзя як полацкая філія «Маладняка». «Надзвінне» — назва першага зборніка гэтага філіяла, выдадзенага ў 1926 годзе. У 1946-м аб’яднанне было адноўлена Алесем Савіцкім і існуе дагэтуль. Можна сказаць, што «Маладняк» у Полацку жывы. Таксама цеснае супрацоўніцтва звязвае музей і выдавецтва «Беларусь». Менавіта яно часцей за ўсё выдае кнігі, альбомы і паштоўкі, прысвечаныя ўстанове. Такія выданні таксама прысутнічаюць у юбілейнай экспазіцыі.

Фотачастка выстаўкі адлюстроўвае не толькі гісторыю, але і ўсе аспекты жыцця музея: заняткі з дзецьмі, удзел супрацоўнікаў у навуковых канферэнцыях і тэматычных мерапрыемствах, прэзентацыі кніг і сустрэчы з пісьменнікамі.

Ідэя

Экскурсія па музеі заўсёды заканчваецца каля скульптуры Паўла Вайніцкага «Прысвячэнне роднаму слову». Гэта дыпломная работа майстра, створаная ў 1999 годзе. Кампазіцыя стала своеасаблівай візітоўкай музея. Жаночая постаць, якая ўвасабляе саму Мову, правы яе бок — бліскучы і прыгожы — паказвае часы росквіту, а левы — быццам знішчаны пажарам або ржой — цёмныя часы забароны і заняпаду. Пераход паміж гэтымі часткамі вельмі дынамічны. Чаго будзе болей — цёмнага ці светлага, — залежыць ад кожнага чалавека. Менавіта да такой думкі прыводзяць экскурсаводы наведвальнікаў Музея беларускага кнігадрукавання.

Дар’я СМІРНОВА
Фота Уладзіміра СУПРАНЁНКА

Элітарнасць і эксперыменты

У сучасным свеце з усімі яго тэхналогіямі шмат аспектаў жыцця трансфармуецца і набывае абсалютна новыя рысы. Даволі яскрава можна заўважыць гэта ў дачыненні таго, што звязана з мастацтвам і ў тым ліку літаратурным працэсам. Ва ўмовах, калі кожны мае магчымасць апублікаваць свой твор у інтэрнэце або выдаць кнігу за ўласныя грошы, межы гэтага самага працэсу размываюцца. Тым больш значным і актуальным становіцца так званы інстытут экспертызы, структуры, які прызваны дапамагчы чытачам і аўтарам сарыентавацца ў шматалічнасці сучаснай літаратуры і даць настолькі аб'ектыўную ацэнку творам, наколькі магчыма.

Так атрымалася, што гэтую функцыю, як і дзесяцігоддзі таму, выконваюць літаратурныя часопісы. Пра значнасць іх ролі ў літаратурным працэсе, новыя і традыцыйныя прыёмы ўзаемадзеяння з чытачом паразважалі галоўныя рэдактары літаратурных часопісаў Выдавецкага дома «Звязда» падчас прэс-канферэнцыі ў Доме прэсы.

Што сёння прадстаўляюць сабой літаратурныя часопісы? Гэта штомесячныя публікацыі 40—50 беларускіх паэтаў і прыкладна такой жа колькасці празаікаў, а таксама перакладных твораў, публіцыстычных і літаратурнакрытычных матэрыялаў. Аляксей Чарота, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда», адзначыў: нягледзячы на тое, што тыражы літаратурных часопісаў па ўсім свеце падаюць, ва ўмовах перанасычанасці літаратурнага рынку менавіта яны з'яўляюцца неабходнымі эталонамі добрага літаратурнага густу, арыенцірамі для чытача. Але пры гэтым часопісы заўсёды застаюцца толькі адлюстраваннем літаратурнай сітуацыі. І таму аб'ектыўную карціну складаюць публікацыі ва ўсіх часопісах — з рознай спецыфікай, накіраванасцю на розную аўдыторыю.

Вядома, што ніякая перыёдыка, у тым ліку літаратурная, не зможа заставацца выключна ў папярэвым выглядзе. Трэба шукаць новыя формы ў інтэрнэце, але, мяркуючы па практыцы іншых краін, папярэвыя часопісы і папярэвыя кнігі будуць заставацца як своеасаблівае элітарнае форма, прыкмета высокай культуры.

Сучаснасць і мемарыяльнасць

Для «Полымя», найстарэйшага літаратурнага выдання Беларусі, застаюцца важнымі два вектары развіцця: фіксацыя сучаснага літаратурнага працэсу і мемарыяльнасць, адзначыла галоўны рэдактар Алена Мальчэўская. Проза ў часопісе ў гэтым годзе была адзначана формай серыяльнасці. У 2020 годзе на старонках выдання працягваўся раман Уладзіміра Гніламёдава «Праўда жыве пасярэдзіне». Цяпер, у апошніх нумарах «Полымя», друкуецца шоста частка рамана Людмілы Рублеўскай «Авантуры Пранціша Вывіча, лётніка і чорнай меланхоліі», адна з самых запатрабаваных кніжных серый сучаснай беларускай літаратуры. Папярэднія часткі твора таксама друкаваліся ў часопісе. На апошнія нумары года запланаваны раман Міколы Адама «Адаптацыя», што таксама з'яўляецца своеасаблівым працягам яго папярэдняй кнігі «І прыджаў гэты дом».

У галіне перакладу «Полымя» скіравала ўвагу ў гэтым годзе на еўрапейскую літаратуру, пераважна сучасную. Напрыклад, у часопісе змяшчаліся «Ліст да Еўропы» Атэны Фарухсад у перакладзе Алены Казловой, апавяданні Анжы Стасюка ў перакладзе Марыі Мартысевіч. У планах — публікацыя больш гістарычнага кшталту — «Старэйшая Эда».

Вектар мемарыяльнасці ў часопісе праяўляецца ўжо на ўзроўні вокладак. На іх — выявы розных помнікаў з незвычайных ракурсаў, зробленыя

Міраславам Шайбаком. У тэкстах мемарыяльнасць праяўляецца таксама — у найбліжэйшых публікацыях у «Полымі» будуць адзначаны юбілеі Андрэя Макаёнка і Уладзіміра Караткевіча. Але і ў тэкстах важна падаваць мемарыяльнасць з незвычайных ракурсаў, лічыць Алена Мальчэўская. Гэта рэалізоўваецца праз публікацыю мемуараў. Сёлета былі надрукаваны мемуары дачок пісьменнікаў — Валерыі Іванаўны Навуменкі і Людмілы Іванаўны Мележ.

На змест «Полымя» заўсёды ўплывала тое, што гэта часопіс уключаны ў пераклік ВАКаўскіх выданняў па спецыяльнасці «Літаратуразнаўства». Тут публікуюцца сур'ёзныя даследаванні. Сярод заўважных за апошні перыяд — работа Міколы Труса, прысвечаная стасункам Беларусі і ЗША ў пачатку XX стагоддзя, публікацыя Вольгі Бабковай з архіваў Купалаўскага тэатра, прысвечаная 90-м гадам мінулага стагоддзя.

Інтэрактыўнасць і нестандартнасць

Часопіс «Малодосць» — самы малады па годзе заснавання сярод літаратурных выданняў Беларусі (выходзіць з 1953 года). Галоўнае адрозненне ад іншых — абмежаванні па ўзросце аўтараў прозы

і паэзіі: ад 16 да 35. На аўтараў літаратурна-крытычных і публіцыстычных матэрыялаў гэтае правіла не распаўсюджваецца. Акрамя гэтага, блок перакладаў часопіса амаль цалкам прадстаўлены студэнтамі-практыкантамі: выданне падтрымлівае супрацоўніцтва з МДЛУ, а таксама з факультэтам сацыякультурных камунікацый і філалагічным факультэтам БДУ.

Яшчэ адна асаблівасць «Малодосці» — вялікая колькасць рубрык у розных блоках часопіса. Напрыклад, тут друкуюцца не толькі пераклады твораў, але і публіцыстычныя тэксты пра пераклады (рубрыка «Маргіналіі»). Крытычны блок таксама прадстаўлены ў большасці не класічнымі артыкуламі, хаця яны таксама прысутнічаюць. Нестандартны погляд і падыход да падачы матэрыялу — адзін з галоўных прынцыпаў «Малодосці», што асабліва заўважна ў калумністыцы. Адна з рубрык нават друкуецца дагары нагамі — каб прачытаць яе, патрэбна перавярнуць часопіс.

Але, нягледзячы на ўзрост аўтараў, «Малодосць» — не самая лёгкая пляцоўка для дэбюту: каб трапіць сюды, трэба вельмі скрупулёзна працаваць над тэкстам. Пра гэта распавядаюць матэрыялы ў рубрыцы «100 slow». Арыентаванасць на моладзь праяўляецца і ў тым, што часопіс актыўна працуе ў інтэрнэт-прасторы. Яго, як, дарэчы, і любое выданне «Звязды», можна выпісаць у pdf-версіі. На сайце выдавецкага дома на старонцы часопіса можна ўбачыць інтэрактыўны змест. Кожны нумар «Малодосці» суправаджаецца прэзентацыйным відэаролікам, *magazine*-трэйлерам і шчодро аздоблены разнастайнымі QR-кодамі, праз якія лёгка знайсці дадатковую інфармацыю па пэўных матэрыялах.

Найбліжэйшы нумар «Малодосці» будзе прысвечаны Максіму Танку і Ежы Плесняровічу — публікацыі пра гэтых асоб і іх стасункі, складуць ядро нумара.

...нягледзячы на тое, што тыражы літаратурных часопісаў па ўсім свеце падаюць, ва ўмовах перанасычанасці літаратурнага рынку менавіта яны з'яўляюцца неабходнымі эталонамі добрага літаратурнага густу, арыенцірамі для чытача. Але пры гэтым часопісы заўсёды застаюцца толькі адлюстраваннем літаратурнай сітуацыі. І таму аб'ектыўную карціну складаюць публікацыі ва ўсіх часопісах — з рознай спецыфікай, накіраванасцю на розную аўдыторыю.

Лістападаўскі нумар не абміне тэму юбілею Уладзіміра Караткевіча, рыхтуецца некалькі публікацый з нагоды, а таксама па тэме кіно. Снежанскі нумар, па традыцыі, будзе прасякнуты святочнасцю, каляднасцю.

Класічнасць і шырыня гарызонтаў

Часопіс «Нёман», які прадстаўляе рускамоўны сегмент беларускай літаратуры, сёлета адзначае 75-гадовы юбілей з часу заснавання. Галоўны рэдактар «Нёмана» Юлія Алейчанка адзначыла, што выданне, хаця і крочыць у нагу з часам, імкнецца захоўваць традыцыйны, класічны фармат літаратурнага часопіса: публікацыі прозы, паэзіі, крытычныя матэрыялы і развагі пра сучасную літаратурную сітуацыю, тэксты, прысвечаныя іншым відам мастацтва. У «Нёмане» сегмент перакладаў займае асаблівае месца. Па-першае, таму што ў выданні прадстаўляюцца і творы беларусаў у перакладзе на рускую мову. Па-другое, таму што ў склад «Нёмана» ўваходзіць «часопіс у часопісе» «Сусветная літаратура» (раней — асобнае выданне). Акрамя гэтага, «Нёман» адрозніваецца большым блокам публіцыстыкі і рубрыкамі, накіраванымі на камунікацыю з чытачом. Менавіта тут развіваюцца не толькі літаратурныя, але і вострасацыяльныя, грамадскія і культурныя тэмы.

Сучаснасць адбываецца ў часопісе не толькі ў змесце і формах існавання ў інтэрнэце, але і на вокладцы. Па традыцыі, яна прадстаўляе работы сучасных беларускіх мастакоў. У гэтым годзе тэма вокладак — муралы, вулічнае мастацтва, прычым не толькі творы, якія ўпрыгожваюць беларускія вуліцы, але і работы айчынных мастакоў за мяжой. Юлія Алейчанка распавяла, што вялікай місіяй часопіса бачыць прадстаўленне беларускай літаратуры за мяжой, у тым ліку ў краінах-суседках, дзе ведаюць рускую мову. На старонках часопіса з'яўляюцца творы многіх беларускіх аўтараў, як класікаў, так і сучаснікаў, для таго, каб чытачы маглі назіраць за карцінай развіцця беларускай літаратуры «ў дынаміцы». І, безумоўна, значную частку зместу «Нёмана» складаюць творы рускамоўных аўтараў Беларусі. Большасць з іх — ужо вядомыя пісьменнікі, але часам «Нёман» не абмінае ўвагай і літаратурныя дэбюты. Таксама прыкладам супрацоўніцтва з маладымі выявіўся сумесны праект з парталам *tosny.by* — рубрыка «Свет будучыні», у якой друкаваліся эсэ студэнтаў і школьнікаў.

Згаданая рубрыка «Сусветная літаратура» — прадстаўніцтва моцнай школы перакладу, традыцыі якой закладаліся яшчэ з савецкіх часоў. Творы, што трапляюць сюды, абавязкова перакладаюцца з мовы арыгінала, без падрадкоўнікаў. У рубрыцы друкуюцца не толькі вялікія раманы і аповесці, але і аналітычныя артыкулы, прысвечаныя сусветнай літаратуры. Асобная рубрыка ў перакладным блоку — «Сябрына» — прысвечана літаратурам краін блізкага замежжа, з якімі Беларусь звязваюць цесныя дыпламатычныя стасункі.

«Нёман» — часопіс стары па гадах, але з маладым тварам, які імкнецца адлюстроўваць сучасны літаратурны працэс, — адзначае Юлія Алейчанка.

Ганна ІВАНОВА

Праўда характараў, праўда абставін

Новы раман Уладзіміра Гніламёдава «Праўда жыве пасярэдзіне» — сёмы па ліку з твораў, што склалі гістарычную эпоху, у якой аўтар паставіў перад сабой маштабную задачу: стварыць мастацкую гісторыю беларускага народа праз гісторыю сваёй сям'і, паказаць «чалавека XX стагоддзя ці, дакладней, чалавека ў плыні часу мінулага стагоддзя». Раней выдадзеныя раманы У. Гніламёдава «Уліс з Прускі», «Валодзі на мяжы», «Вайна» і іншыя выклікалі зацікаўленасць крытыкаў і літаратуразнаўцаў, а таксама самах пісьменнікаў, пра іх пісалі В. Жураўлёў, М. Мішчанчук, Я. Гарадніцкі, М. Мікуліч, В. Локун. Разам з тым новы твор У. Гніламёдава, апублікаваны ў часопісе «Полымя», пакуль не атрымаў літаратуразнаўчага асэнсавання і ацэнкі.

Раман «Праўда жыве пасярэдзіне» аб'ектыўна і нетаропка стварае атмасферу грамадскага жыцця другой паловы 50-х гадоў XX стагоддзя, у якой адбывалася фарміраванне і сталенне тыповага для беларускай нацыі характару — інтэлігента ў першым пакаленні Валодзі Платонава. Гэты вобраз мае выразны аўтабіяграфічны характар, што надае нарацыі дадатковую эмацыянальную адметнасць, даверлівасць і ўсхваляванасць. Такую стылізаваную асаблівасць сваіх мастацкіх твораў адзначаў, дарэчы, і Гніламёдаў-акадэмік: «Мая проза цёпла, паэтычная, мяне цікавіць дэталі, падрабязнасці нашага штодзённага існавання, якія павінны грэць душу, выклікаць спагадлівую ўсмішку». Менавіта на такім эмацыянальным фоне ўспрымаюцца рамантычныя мары Валодзі аб прафесіі геолога і яго паступленне на філалагічны факультэт, першы вопыт адносінаў з жанчынамі, студэнцкае жыццё, сяброўства і закаханасць.

Па кантрасце з папярэднімі раманами У. Гніламёдава новы твор малапазнейшы, яго сюжэт складаецца не востра канфліктныя эпізоды з класічнай завязкай — кульмінацыяй — развязкай, а выкладзены ў храналагічнай паслядоўнасці ўспаміны пра асабістае жыццё, якія перарастаюць у біяграфію ключавога для беларускай літаратуры філалагічнага пакалення.

У адпаведнасці з жанравай спецыфікай аўтабіяграфічнага рамана яго вобразная сістэма мае, так бы мовіць, канцэнтрычны характар з паслядоўна і падрабязна выписаным вобразам галоўнага героя, за якім угадваецца асоба аўтара. Свайго героя, наіўнага, як паказалі наступныя падзеі, рамантычнага юнака, ён характарызуе з першых старонак твора: «Сам па сабе ён быў увасабленнем нармальнай, здаровай чалавечай натуре з уласцівай ёй маральнасцю і прыстойнасцю. Быў зычлівы, здольны на суперажыванне. Часам заікаўся, але гэта рэдка, толькі калі надта хваляваўся». Яшчэ ў папярэднім рамане «Пасля вайны» У. Гніламёдаў называе Валодзіка «гадованікам» дзедзі з бабай (а ў аўтабіяграфічных нататках гаворыць пра іх — «духоўныя бацькі»). Новы твор, які пачынаецца з традыцыйнага і любімага аўтарам топаса дарогі ў вялікі свет, утрымлівае вельмі важныя для разумення духоўнай асновы нацыянальнага характару павучанні старога Лявона Кужалы: «Вучыся, працуй! Нікому не шкодзі! Жыццёвыя цяжкасці будучы,

яны яшчэ нікога не абмінулі. Памылкі, няўдачы, нязручнасці... Нікому не зайздросць, не адчайвайся, не вешай галавы. Вер у сябе. Не лянуйся. Да свайго нутранага голасу прыслухоўвайся, рабі, што ён падкажа. Усё будзе добра». Гэтаму заповету свайго самага блізкага чалавека галоўны герой верны заўсёды, асабліва калі жыццё нечакана ставіць у неспрыемныя сітуацыі (выпіўка з выпадковымі дзяўчатамі ці гандаль на рынку, за што першакурснік атрымаў строгую вымову).

Як інтэлігент у першым пакаленні, Валодзі Платонаў адчувае крэўную сувязь з вёскай. «Прускавец» — так, нават часцей, чым па імені, называе яго аўтар. Вясковая сутнасць характару галоўнага героя адчуваецца і ў поўных замілавання пейзажных замалёўках з любай сэрцу паўнаводнай Лосынай, асабліва па кантрасце з халоднымі гарадскімі пейзажамі, у якіх падкрэслена падрабязна апісваюцца старыя жалезабетонныя лавачкі з іржавай арматурай, на якія ніхто не хацеў садзіцца, і «дрэвы старыя, напайусохлыя, пакарабачаныя, пасаджаныя яшчэ за польскім часам». З добрым разуменнем псіхалагічных праблем нядаўніх вяскоўцаў У. Гніламёдаў разважае: «Маладому хлопцу, сарамліваму і сціплайму, як Платонаў, абмежаванаму звыклым светам вясковага дзяцінства, патрэбны былі смеласць і рашучасць, каб асвоіць, успрыняць новую для яго гарадскую рэчаіснасць, якую ён мала ведаў і арыентаваўся ў ёй слаба».

Галоўны герой рамана — студэнт філалагічнага факультэта Брэсцкага педагогічнага інстытута, яго асноўны клопат — вучоба, таму такое значнае месца ў сістэме вобразаў займаюць выкладчыкі. Трэба сказаць, што У. Гніламёдаў заўсёды з вялікай павагай і ўдзячнасцю ставіўся да сваіх настаўнікаў. «Тут, у правінцыйнай ВНУ, на мяжы 40—50-х гадоў, пасля сталінскіх ідэалагічных кампаній знайшлі прытулак многія сталічныя прафесары-гуманітары, біёлагі, псіхологі, матэматыкі і інш. Так што было каго паслухаць». Аўтар дае магчымасць «паслухаць» лекцыі і чытачы, уводзячы ў твор з дапамогай простага мовы змястоўныя навуковыя матэрыялы па антычнай літаратуры, псіхалогіі і іншых прадметах. Чытаць гэтыя старонкі цікава не толькі з-за іх добрага навуковага ўзроўню, але і таму, што аўтар умеў прымікаць індывідуальныя асаблівасці лектараў, дэталі партрэта і адзення, вымаўлення, уласцівыя слоўкі і нават «мілую неадэкватнасць» выкладчыка-мастацтвазнаўцы Антона Палікарпавіча Вуса, які мог чытаць лекцыю ў шапцы ці заснуць за трыбунай. Аднак студэнты «з ім лічыліся, яго паважалі. Многія выказаны ім думкі спынялі, прымушалі разважаць».

З асаблівай цікавасцю ўспрымаюцца старонкі, прысвечаныя выкладчыку фальклору Андрэяну Уладзіміравічу Кміту, «сталічнай штучцы», інтэлігентна

Фота з сайта asafaradjevlivejournal.com.

Студэнты, другая палова XX ст.

апанутаму, з дагледжанымі пазногцямі і ў гальштуку з нацыянальным арнамантам. Яго развагі пра нацыянальны характар, архетыпы, хтанічныя з'явы і міфалагічны пантэон беларусаў былі настолькі цікавыя, што «студэнцкая аўдыторыя не вытрымала, заапладзірвала». З вялікай павагай ставіліся студэнты і да выкладчыка беларускай мовы Аляксандра Сцяпанавіча Саскаўца, у насмешлівых вачах якога «можна было прачытаць і розум, і жарт, і іскрынкі хітраватасці адначасова». Урыўкі з рамана, якія перадаюць змест лекцый па мове, здзіўляюць індывідуальна-аўтарскай адмысловасцю, глыбінёй і афарыстычнасцю.

Разам з тым не ўсё ў лекцыях выкладчыкаў выклікала станоўчыя эмоцыі, яшчэ жывыя былі ідэі культу асобы Сталіна, які, па словах выкладчыка Міхаіла Максімавіча Молатава, «навёў парадак у многіх філасофскіх дысцыплінах».

Не менш важным для прафесійнага станаўлення філолага былі і наведванні канцэртаў, творчага вечара паэта К. Сіманава і нават гутаркі са святаром, бацькам аднаго са студэнтаў.

Галерэя вобразаў маладога пакалення беларусаў у рамане мае прынцыповае значэнне для стварэння атмасферы часу. «Сцюдэнтаў», як іх называе дэкан факультэта Дарожны, аўтар апісвае падрабязна, трапна, з веданнем псіхалогіі калектыву маладых людзей: «Яны прыгладзіліся, прыладжваліся адно да аднаго: сталы, хоць і крыху наіўны, Віктар Катко з-пад Бярозы, вясёлы рамантык Федзя Чудзіла, які прыехаў у інстытут са слаўнага мястэчка Парэчча, што пад Пінскам, яго сябар бландзіністы прыгажун Грыша Мазіцкі са Столінскага раёна, гараджане-берасцейцы Сёма Кольберг і Дзіма Дымаходаў, падкрэслена сур'ёзны Спірыдон Гартышчук з Матыкалаў, што пад Брэстам, бесклапотная веселуха Мальвіна Салодкая з Мінска, мясцовая прыгажуня Люба Дыбча, Хава Гафштэйн і Зіна Дробкіна з мястэчка Ельск, што на Гомельшчыне, Тамара Паплаўская з Пружанаў і іншыя». Заяўленыя яшчэ на пачатку рамана, характары на працягу твора развіваюцца ў звычайных, зразумелых кожнаму былому студэнту абставінах: бульба, экзаменацыйная сесія, інтэрнацкі побыт,

камсамольскае жыццё з яго пасяджэннямі бюро і пад.

Адзін з самых запамінальных і важных для разумення характару «ўлюбывага», як гаворыць пра яго маці Прося, «кахлівага» Валодзі вобраз — яго дзяўчына з прыгожым і нязвыклым для вяскоўца імем Роза. Рамантычны партрэт дзяўчыны падаецца часцей у руху (прыгажуня спартсменка ж) і ў адзінстве з перажываннямі героя: «Ішла сваёй прыгожай, разняволенай, крыху танцуючай паходкай. Бялявыя валасы былі распущаны, кудзеркі хваляваліся ад хуткай хады. У руках трымала сумачку. Яна! У гэты момант яму захацелася зрабіць нешта незвычайнае: крыкнуць на ўсю моц ці ісці кудысьці, задыхаючыся, па бездарожжы, паказаць, што ён нікога не баіцца, даказаць, што свет не так уладкаваны, як трэба, паправіць яго». На жаль, адчуваецца, што ў гэтага пачуцця няма перспектывы, будучага: занадта эгаістычнай Розе здаецца, што хлопец «перагружаны інтэлектам».

Адметная асаблівасць рамана — наяўнасць у яго вобразнай сістэме ў якасці дугарадных, але важных і выразна абмаляваных персанажаў даўніх знаёмых з папярэдніх кніг гістарычнай хронікі: «брадзячага філосафа» Кузёмкі з яго нязменнымі бравэрай, магеркай і ботамі з бліскучымі халявамі, гаспадарлівага і разважлівага хроснага Якава Арыстархавіча, які слухна разважае пра тое, чаму «інтэлігенту ў першым пакаленні нялёгка», злоснага і злачыннага былога партызана Свісціяна (сапраўднае яго імя Себасц'ян людзі і не ўспамінаюць), у паглядзе якога «па-ранейшаму было нешта ваўчынае». Гэты ўдалы прыём дазваляе знітаваць у адзінае цэлае асобныя раманы-хронікі, адаслаць з дапамогай інтэртэкстуальнасці да ранейшых мастацкіх знаходак ці проста заахвоціць да ўважлівага чытання ўсіх твораў, аб'яднаных аўтарскай задумай.

Раман Уладзіміра Гніламёдава «Праўда жыве пасярэдзіне», які па жанравых асаблівасцях значна адрозніваецца ад дэтэктыўна-сюжэтнага першага рамана пісьменніка «Уліс з Прускі», а таксама насычаных гістарычнымі дакументамі і востраканфліктных па сваім характары наступных яго твораў пра вайну і пасляваеннае дзесяцігоддзе, з'яўляецца новым словам пра беларуса і беларусаў у кантэксце часу, складаных грамадска-сацыяльных працэсаў, а насычаная і яркая вобразная сістэма твора — адзін з найважнейшых складнікаў яго ідэйна-эстэтычнай вартасці і адметнасці.

Вольга РУСІЛКА

Фота з сайта planetabelarus.by.

Брэст, сярэдзіна XX стагоддзя.

Маральны выбар ды прадуктовыя крамы

Ёсць уяўленне пра тое, што паэзія — гэта заўсёды пра ўзнёслае і філасофскае, пра эмоцыі і пошук адказаў на пытанні, пра моцныя пачуцці, адлюстраванне якіх аўтар бачыць ва ўсіх праявах навакольнага свету. Даволі рэдкі выпадак — вершы з лёгкай стаўленнем да жыцця. Напэўна, любому аўтару бывае цяжка захоўваць баланс паміж уласнымі вобразамі і адчуваннямі і той мяжой зразумеласці для чытача, за якую нельга выходзіць, калі хочаш быць хаця б крыху прачытаным.

Спосабаў для стрымлівання сябе ад пераходу гэтай мяжы дастаткова: іронія, бытаапісанне, увядзенне інтэртэксту і г. д. Сабіна Брыло — майстар спорту па балансаванні паміж філасофскасцю і зразумеласцю, у чым лёгка ўпэўніцца, прачытаўшы зборнік «Я і другие люди».

Сабіна Брыло — аўтарка, за якой замацаваны вельмі канкрэтны і адметны стыль. Яе тэксты чытаюцца лёгка, прадстаўляюць сабой імклівае і канцэнтраванае думкі: за тры-чатыры строфы або нават радкі паэтка складае выявы жыцця, статычныя сюжэты. Але ў гэтай статыцы, быццам адкрыццё, быццам перспектыва на палотнах майстроў Рэнесансу, праяўляюцца дадатковыя, нечаканыя сэнсы звыклых слоў і вобразаў. Жывапіснае — сапраўды тая якасць, якая прысутнічае ў вершах С. Брыло, прычым гэтая жывапіснасць хутчэй нацюрмортная, чым пейзажная. Замест таго, каб спрабаваць агарнуць і растлумачыць усе абставіны прадстаўленай сцэны, аўтарка засяроджваецца на дэталі і праз іх расказвае гісторыі.

Яшчэ адной адметнасцю аўтарскага стылю, які вельмі заўважна ўплывае на эфект ад кожнага тэксту, з’яўляецца прастата мовы, нават у нейкім сэнсе непаэтычнасць. Такі выбар і расстаноўка слоў могуць падацца адначасова наіўнымі, і іранічнымі, і сур’ёзна кантрастуюць з філасофскай насычанасцю тэкстаў і ад гэтага чытацкае ўражанне толькі ўзмацняецца. Сабіна Брыло выкарыстоўвае простыя словы для раскрыцця няпростых тэм. Але і гэтае абазначэнне, напэўна, не да канца карэктнае, бо часам бывае складана вызначыць, што для чаго выкарыстоўваецца, што з’яўляецца ў тэксце першасным. Ці падбіраюцца патрэбныя словы для раскрыцця ідэі або

думка сама па сабе вырастае з гульні слоў? Простая мова зблытвае ўсе спробы адказаць на гэтае пытанне. Ва ўсялякім выпадку, кожная гульня слоў, якая адкрывае новыя сэнсы, вылучаецца з тэксту толькі ў чытацкім успрыманні. Стыль маўлення поўнаасцю змывае з іх адчуванне загадкаваасці, адчуванне адкрыцця таямніцы.

туман опускается чтобы глаза человека отдохнули от наружной рекламы предупреждающих и запрещающих знаков архитектуры перспективы ландшафта туман опускается до тебя и разрешает побыть слепым не выходит наружу

Часам гісторыі, якія атрымліваюцца ў аўтаркі, падаюцца занадта жыццёвымі, проста назіральнымі, пазбаўленымі той чароўнай дадатковай глыбіні, аднак гэта бывае рэдка. Часам складзеныя з жыццёвых дэталяў нацюрморты пачынаюць распаўядаць не зусім тое, што мы ад іх чакаем, — паўстаюць не кропкамі сюжэту, сабранымі ў адну карціну, а асобнымі сімваламі.

Прачытаўшы зборнік, лёгка адзначыць тэмы, якія найбольш хваляюць аўтарку. Сюжэтнае ядро тэкстаў часцей за ўсё — або каханне, або найвышэйшыя сілы. Замест таго, каб рамантычна супрацьпастаўляць іх рэчаіснасці, аўтарка пачынае іранічна гуляцца з імі, упісваць у рэчаіснасць, агортваць ёю. Сярод прыкмет рэальнасці паэтку найбольш цікавыя медыя, рэклама. Яны вельмі часта сустракаюцца на шляху сюжэтаў.

Нягледзячы на тэматыку, эмоцый у чыстым выглядзе ў тэкстах Сабіны Брыло вельмі мала. Аўтарка быццам займае пазіцыю збоку, ставіцца да іх вельмі разважліва, з цікаўнасцю назіральніка і даследчыка.

Напэўна, самая цікавая адметнасць тэкстаў Сабіны Брыло — гэта тое, як у іх будуюцца стасункі паміж матэрыяльным і нематэрыяльным. Гэтыя абстрактныя

паняцці займаюць раўнаважныя пазіцыі, уступаюць у дыялог, замяняюцца адно адным і апісваюцца адно праз аднаго ў самых розных варыяцыях. Духоўнае — пачуццёвыя эмоцыі, вышэйшыя сілы — губляюць афарбоўку «высокасці», узнёсласці, а матэрыяльнае — афарбоўку нецікаваасці для мастацкага тэксту. Гэта прысутнічае ва ўсім зборніку і паўстае, напэўна, адным з галоўных яго матываў. Але найбольш заўважнай і выразнай гэтая адметнасць становіцца там, дзе ў тэкст уключаюцца рэлігійныя тэмы. Бо, як ні дзіўна, часцей ідзе поруч не з каханнем, а з медыя і рэкламай. Адметная, максімальна непаўрахоўная гульня з ідэяй свабоды волевыяўлення, свабоды выбіраць. Усё аднолькава нязначна і аднолькава важна, усё ўплывае на нас, але апошнія слова належыць нам. І ў цяжкім маральным становішчы, і ў прадуктовай краме.

Я в одиночестве. Нет никакого Бога. Никакой мамы с ее всемогущей грудью, в которой бьется ее больное сердце. И вообще никто за меня не бьется. Я просыпаюсь (если спал) в мире, полном тревоги, мусора и товара, который никто б не купил, если б не реклама. Если бы не реклама, я бы, возможно, не спал и не просыпался.

Зразумела, што гэта так ці інакш размова пра каштоўнасці, вечныя і сучасныя. Але, па-першае, размова гэтая вядзецца вельмі проста і настолькі не пляската, наколькі магчыма. Па-другое, у вершах Сабіны Брыло абсалютна адсутнічае ацэнка, што неверагодна для любой размовы пра каштоўнасці. Ніякага добра / дрэнна, ніякага нізкае / высокае. Усё напісана тымі ж фарбамі, на тым жа палатне, усё аднолькава надзелена аб’ёмам і глыбінёй. Сэнсы і якасці, якімі мы надзяляем чорны і белы колер, — толькі наша праблема. Усё раўнапраўна ў руках мастака, любая няроўнасць — прадукт глядацкага ўспрымання.

Дар’я СМІРНОВА

Лёс на далоні верша

Колькі кніг паэзіі выходзіць апошнім часам! Разгортваеш іх насцярожана — хочацца адкрыцця, захаплення, цуду. На жаль, большасць гладка напісаных вершаў, хаця і прыдатныя для дэкламацыі на ранішніках і да т. п., струны душы не закранаюць. Тым больш не выклікаюць жадання перачытаць ці вывучыць іх на памяць. Але як жа прыемна, калі нарэшце знойдзеш кранальныя радкі!

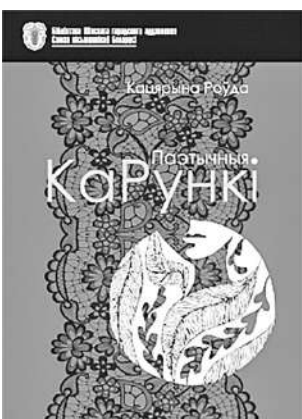
У падарожжы па старонках выйдзеш за межы гарадской мітусні і ўсміхнешся, калі, зачытаўшыся, прапусціш свой прыпынак, як было з «Паэтычнымі карункамі» — менавіта так Кацярына Роўда назвала зборнік, што летась убачыў свет. Радкі Кацярыны, пранізлівыя і светлыя, зачароўваюць. Нездарма яны гучаць у радыёэфіры ў выкананні выкшталцонай Маргарыты Захарыі.

Вады —
Халоднай,
Калодзежнай,
Чыстай.

Каханьня —
Надзейнага,
Чулага,
Смелага.

Веры —
Глыбокай,
Шчырай,
Празрыстай.
(«Вады...»)

Упэўнена, адна з прыкмет сапраўднай паэзіі — безабаронная шчырасць. Канечне, можна зрабіць адчужаны твар і пачаць расказваць пра яе вялікасць Лірычную

Гераіню, толькі маладая аўтарка яшчэ не навучылася хавацца за гэтае аблічча. Таму па радках яе твораў, як па лініях далоні, чытаецца лёс — дзяўчынкі, якая спрабуе выказаць тое, што яе хвалюе, закаханай дзяўчыны, жанчыны-маці...

Я запомніла ўсё: ты прыехаў за мною. Нам не верылі людзі, баялася маці. Неўзабаве я жонкаю стала тваёю. Я кахаю цябе! Дзякуй Богу за ішчасце! («Я запомніла ўсё: і чароўныя вочы...»)

Пакарае чытацкае сэрца талент плесці «паэтычныя карункі» не толькі тады, калі крохкае пачуццё разбілася на дробныя друзачкі, але і тады, калі душу перапаўняе ішчасце. (Што да мяне, нават не шукайце, мая ЛГ або пакутліва разважае, ці варта памерці ад стралы Амура адразу, або з’едліва раздае «ўсім сястрычкам па завушнічкам», падсумоўваючы вынікі таго стрэлу.)

Яе душа чуллівая адгукаецца на прыгажосць і пачуццё кахання. У ёй светлай і выразнай захаваўся Краіна дзяцінства, дзе «ў роднай хаце пахне пірагамі», будучае той самы падмурак характару, забягаючы наперад, адзначым, моцнага, няздольнага на кампрамісы і здраду сабе.

На лініях яе лёсу пазнаюцца і захапленне, і давер, і здрада, якую, на жаль, жанчыне даводзіцца перажыць неаднойчы. І расчараванне, і нежаданне быць «з кім папала». Амару Хаяму яна верная — «лепш галадаць, чым што заўгодна есці»:

Недаспелых пачуццяў зялёнае збожжа
Хлебам ішчасця не стане
на белым абрусе.
Ад сырога кахання ўратуй цябе Божа
І ад доўгіх начэй у падмане і скрусе.
Не табой хоць аднойчы сагрэтае цела,
Хоць ты зверам крычы,
а чужым застанецца.
Там, дзе здрада, як воран,
між двух пралаяцела,
Колас ішчырае вернасці
больш не нальецца.
(«Недаспелых пачуццяў зялёнае збожжа...»)

Гераіня вершаў дакладна ведае мяжу, якую нельга пераступіць, нават калі пітушчы дзядзька «словамі біў, бы пугай»: «Магла ж і паслаць “далёка” ці нават у нос нагою // Стрымалася, дзякуй Богу, ішчаслівая, што не звер» («У жоўта-зялёны колер фарбуеш старанна хату...»).

У зборніку Кацярына Роўда «пляцце карункі» і на беларускай (раздзел «Чорным па белым»), і на рускай (раздзел «Касаясь краешка луны») мовах. Іншым часам ёй падаецца, што «пераключэнне рэгістра» дапаможа, калі не пішацца, калі вершы, якія ліліся ручаём, чамусьці не прыходзяць. На маю думку, сны бачыць Кацярына ўсё ж па-беларуску. Але, мяркую, не памылюся, калі скажу, што першыя спробы нараджэння верша былі па-руску і трапілі ў кнігу з мэтай дабраць аб’ём.

У беларускіх радках, напісаных «чорным па белым», вобразы дакладна вывераны і лішнім словам месца няма:

А я развешваю па сценах цішыню...
Хачу спакою, а не адзіноты.
Не напішу табе, не названню.
Дарэмна ўсё. Я забываю, хто ты.

Гэты верш завяршаецца афарыстычным: «...Няхай лепш ложка мой пустуе. // Чым з тым жыццём навекі раздзяліць, // Хто дзень за днём віном хлусні частуе» («А я развешваю па сценах цішыню...»).

Умее яна і трапна іранізаваць, калі ў паэтычны асяродак трапляе асоба, якой «Тыя табе — дурні, мы — саўковыя / (Пішам пра прыроду і родны край)»:

Што ж табе так смешна
з гасціннай ішчырасці?
На імпрэзы ходзіш, як на абход.
Лічыш сябе зоркай? Паспела вырасці?
З’ела дасканаласці бутэрброд?
(«Што ж табе так смешна з гасціннай ішчырасці?...»)

У яе радках лёгка знаходзіцца месца і суму, і ўсмяшцы, і малітве:

Халодны горад, несупынны бег.
Аўтобусы, тралейбусы, трамвай.
А я хачу туды, дзе чысты снег.
Няхай сабе, як сёлета, у май.
(«Халодны горад, несупынны бег...»)

Раскрываю душы нечытаную кнігу
І малітву сваю да Ўсявышняга ўзношу.
Адчуваю спакой, багадаці адлігу.
Гэта нельга адчуць ні за якія грошы.
(«Забалела ў грудзях...»)

«Маленькая вялікая дзяўчынка» (як паэтэса сябе іншым часам называе) валодае і добрым пачуццём гумару. Сведчаннем таму верш пра тое, як шукала натхненне («Вы ведалі гэта? Вы гэта ці чулі?»). Цудоўна, што ў рэшце рэшт яно знайшлося, значыць, нас чакаюць новыя сустрэчы з кніжкамі Кацярыны.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Фёдар ГУРЫНОВІЧ

Цішыня

Выйдзі з вёскі на сустрэчу дня.
Ціш такая — ажно рэжа вуха.
У прыродзе шчэ ні авадня,
І ні камара яшчэ, ні мухі.

Шчэ жаўрук ніводны не звініць.
І далёкі, ледзьве чутны грукат
Цягніка, што цягне сільвініт,
Нетутэйшым можа здацца гукам.

Абагні азімы росны клін,
Па лужку спусціся да азерца.
Ні адное зморшчынкі на ім —
Чараўнік зашкліў яго, здаецца.

У паднебнай цішы над вадой
Дружна гаснуць зоркі ў хараводзе.
І чуён праменьчык першы той,
Што ступіў ужо на мелкаводдзе.

Глянь, зара ірдзее на вадзе,
Пазалотай аздабляе лотаць.
Раніца на дыбачках ідзе,
Баючыся цішу напалохаць.

Поўня

Зара аблокі ўсе змяла.
І наваколле аспяпіла
Такая поўня, што святла
Яе на летні дзень хавіла б.

Пад салаўіны крохкі свіст
Яна цыганскім ззяе сонцам.

На дрэвах бачны кожны ліст
І навучыныя красёнцы.

І можна, выйшаўшы на двор,
Чытаць часопіс ці газету.
Здаецца нават, што прастор
Пяшчотай месячнай сагрэты.
Чым поўня вышай, тым святлей.
І цені доўгія, крывыя
У змроку мройлівых алей
Варушацца, нібы жывыя.

Святлейшая за ясны дзень,
Такая ноч не для ўлюбёных...
Баюся наступіць на цень,
Каб не зламаць галінку клёна.

Ах, старэем!

И страна берёзового ситца
Не заманит шляться босиком.
Сяргей Ясенін

Вось і траўка прадзяўблася на газонах,
І дзяўчаты сталі ногі агаляць.
І фантаны падключылі, і рэзонна
Перад сном па тратуары пагуляць.

Як грыміць эстрада летняя, паслухаць,
Паглядзець, як скача з любою жаніх.
Толькі штосьці я ўжо стаў тугім
на вуха —

Не заўсёды разумею песні іх.

Праўда, так, як у юнацтве,
не здзіўляюць
Ні заранкі спеў, ні пошчак салаўя.
І пускае з рота бурбалкі малая —
Гэта ўнучка яснавокая твая.

Ах, старэем, начанілі акуляры,
І будзённасць нас шліфуе, як гравёр.
Прыгажунь,
што нашы мары акрылялі,
Неяк звыкла сёння жонкамі завём.

Тэлевізар ды газета, ды канана,
А не вецер, не прастора, не трава.
А было ж нас па вясне і на канатах
У кватэры нізавошта не ўтрымаць.

І пачуцці — не паводкай, не лавінай,
І без парасона — мы ні кроку ў дождж.
І юнацтва паркалёвая краіна
Больш не зманьвае бадзяцца басанож.

Адналюб

У таварыша жонка памерла.
Толькі ён не шукае замены.
На работу заходзіць з дачкой.
Лене крышачку болей за годзік,
З яркім бантам —
ну лялька, дыг годзе —
Да мяне яна крочыць бачком.

Супрацоўніца зноў уздыхае,
Зноў вільготныя вочы хавае,
Сыпле ёй у кішэньку дражэ.
Тая ў вочы глядзіць:
— Ты не мама?
Я чужое дзіця абнімаю.
І няма за яго даражэй.

Калі спіць у калысцы малая,
Мой таварыш з сабой размаўляе,
Каб кватэрнай не чуць нематы.
Мые посуд і шалік даччыны.
Мой таварыш — сапраўдны мужчына,
Мой прыяцель — мужык залаты.

Да яго я заходжу не часта.
Чым уцешыць чужое няшчасце? —
Цацка Лене, бутэлька віна...
Я прашу яго:
— Годзе, ну, што ты?
Ён глядзіць на вясельнае фота,
Быццам ёсць яго ў нечым віна.

На хвіліну-другую прысядзем.
Заўтра трэба маленькай у садзік.
— Лёс, будзь добрым да сябра. — Малю.
Іх вітае жанчына шторання,
І глядзіць яна са шкадаваннем,
І ўздыхае ўслед ім:
— Адналюб...

Юначая вясна

Які быў час, пара якая! —
Плыў з Поўдня вырай, снег растаў.
Быў юным я і мог рукамі
Да неба самага дастаць.

Хаця яно такім высокім
Тады было! І дзень пры дні
Зіхцела сонца над прасёлкам,
І ў лужах стылі прамяні.

Ляцелі птушкі з цёплым ветрам,
Цвіла вярбіна над вадой.

О, як мне марылася светла! —
І я крыляў за чарадой.

Быў я ўлюбёны, акрылёны
Невычарпальнай сінявой.
І лёгка, ясны, паркалёвы
Ззяў небасхіл над галавой.

Мой Бог, як хутка праяцела
Мая юначая вясна!
І я чакаю ўжо мяцеліц
Каля сумотнага акна.

У небе воблакаў замнога,
Яны віхляюцца, бягуць...
Да неба й нізкага такога
Дастаць цяпер я не магу.

Ляда

Я ў свет прыйшоў, як хвойнік тут садзілі,
А зараз вось пілуюць бор густы.
І стыне ляда, быццам халадзільнік, —
Абкрадзены, расчынены, пусты.

Абкораныя, роўныя, як штангі,
Пабачылі так многа на вяку,
Ляжаць хвайны, складзеныя ў штабель,
Як быццам бы алоўкі ў карабку.

На самазвал штурляюць іх няспынна —
Ён цэлы штабель оптам забярэ.
Карціць мне ведаць, а які прыпынак
Апошнім будзе ў гэтых сумных дрэў?

Яны цягнулі ў неба вершаліны,
Гулі, не прадчуваючы бяду.
Хай хоць на шпалы — не на дамавіны —
Сівыя дрэвы гэтыя ідуць.

А лепш за ўсё было б яно, вядома,
Каб не на дровы і не на платы —
Пасталі каб хвайны новым домам
Ці вокнамі ў дабротным доме тым.

І ў дзень любви — ці будзень, ці нядзеля —
Цікаўная вясковая дзятва
Праз тыя вокны светлыя глядзела б
У весні свет, дзе столькі хараства!

...А тлумны век наш з тэхнікаю ладзіць:
Вунь як пагрузчык клопатна снуе!..
Смалою плачуць на самотным лядзе
Забітыя равесніцы мае.

Яўген СКІБСКІ

Насце Кудасавай

...але аднойчы выходзіць на бераг язь
з срэбнай усмешкай
і кажа табе
«вітаю!»

Н. Кудасав

Бывае з кожным: каторую ноч не спіш...
Хто свае крыўды раскладвае на палічках,
а хто, адзіноце бяссоннем
сплаціўшы чыніш,
язёў касякі бясконца можа падлічваць.

Куды ж ад смутку —
у дарогу, на мора, у бор?
Ці ў збожжа схавацца,
вырыўшы там укрыцце?
А мо да ракі, дзе хатку будзе бабёр,
і прасядзець там усе свае колькі жыццяў?

З такімі думкамі цяжка зусім улетку.
Ды й лета так сабе:
вятры, дажджы, навальніцы...

Мо з гэтай бяды
і прынесла сюды паэтку,
каб рухам бясконцым
сцюдзёнай вады натхніцца?

Ды неўзабаве нешта
вобземлю бразь!
З віроў, прахалод
і плыняў рыбіна дома
на бераг скочыў надта ж вялікі язь —
таксама паэт,
як потым стала вядома.

Усмешка — срэбная, вочы —
два вугалькі,
як кіне позірк —
быццам з нябёсаў знічка.
А вы адчулі, што адбываецца ля ракі
двух галасоў таемная пераклічка?

Глядзіць на паэтку,
з усмешкай яе вітае
язь, быццам будзе міжвідавая
стасункі.
Куды завядзе ён,
нібыта лесвіца завітая,
лёс наш, здольны на здрады
і падарункі?

А язь да паэткі імкнуўся і так і сяк.
Яна ж примервала ў думках —
наколькі доўгі,
справа ў тым, што паэтка —
яшчэ і рыбак,
ды язь гэта было, на жаль, невядома.

Яму бы плаваць,
занятак гэты прыдатны
для язя болей,
чым аб паэтках зямных трызненне...
...Пад плаўніком ля сэрца
потым знайшлі нататнік
з нізкаю вершаў
пра мімалётнасць імгнення.

Любоў ДЗІКАВІЦКАЯ

У месячным святле
Бацькоўскі двор.
Садок заліты
Салаўінай песняй.
Таемных зор
На аркушы нябесным

Фота з сайта turbina.ru.

Рассыпана,
Як літар залатых.
Іскрыцца вязь
Азораных галін.
А з белапеннай
Майскай вершаліны
Ці лёгка вецярок
Ці чыйсьці ўздых
Зляцеў
І затрымаўся
На хвіліну.

Халодны грызайль невысокіх нябёсаў.
Чарнёнае срэбра аблокаў цяжкіх
Самотна сплывае над сцішаным
плёсам,

Па хвалях рудых задуменнай ракі.
Ніцыя вербы ды сціплы альшанік
Спавіты празрыстай палескай смугой.
Спяшаецца восень — і фарбы мяшае
Непраказальнай уладнай рукой.
Прамення насыпала на развітанне,
Зляцела ў нататнік каляным лістом,
Расквеціла далеч пунсавой геранню —
Мой дзень замяла залатым падалом.

Іван КАРЭНДА

Гэтую гісторыю распавялі мне родныя — малодшы сын Дзіма і яго жонка Мілана, мая нявестка, якім я веру як сабе...

...Адарваўшыся ад узлётнай паласы, двухпалубны лайнер-прыгажун Боінг 747—400, які выконваў рэйс Пунта-Кана — Масква, хутка набраў вышыню і нібыта павіс у паветранай прасторы паміж двума акіянамі — блакітным водным унізе і, такога ж колеру, нябесным — уверсе.

Сонечная Дамінікана з яе цудоўнымі бела-пясчанымі пляжамі і гасціннымі жыхарамі засталася дзесьці ззаду. Цяпер ёй было наканавава жыць ва ўдзячнай памяці турыстаў, якія адважыліся наведаць гэты маляўнічы куток планеты за тысячы кіламетраў ад родных мясцін і, мяркуючы па іх загарэлых, радасных тварах, не шкадавалі, што выбралі яго месцам адпачынку. Мала хто з іх думаў у палёце пра тое, што ў Расіі ў гэты час амаль паўсюдна лютаваў люты: стаяла снежная, марозная зіма.

Экіпаж дазволіў расшпіліць рамяні бяспекі, і бортправаднікі ўзяліся за свае звыклія клопаты: прапанавалі стомленым ад сонца і дамініканскай экзотыкі пасажырам напоі і сняданак.

Месцы Дзімы і Міланы былі ў пярэдняй частцы ніжняга салона самалёта-гіганта. Іх суседам злева, бліжэй да ілюмінатара, аказаўся высокі і хударлявы, з пацямнелым ад штодзённай спёкі тварам, лацінаамерыканец, якому яшчэ не было, напэўна, і трыццаці гадоў, — у блакітных джынсах, светла-зялёнай майцы і белых красоўках. Хлопец ці, можа, малады мужчына, спачатку з цікавасцю пазіраў навокал, вадзіў вялікімі, як слівы, вачыма з боку ў бок, а потым са шчырым здзіўленнем цікаваў праз ілюмінатар за тым, што плыло за бортам лайнера, — нібыта гэта быў першы ў яго жыцці авіяпералёт. Пазней высветлілася, што так яно насамрэч і было.

Пасля сняданку ў салоне пачаўся шпацыр у бок прыбярэж'я і ў зваротных напрамках. Палёт меўся доўжыцца больш за дванаццаць гадзін, і мала хто мог абысціся без наведвання туалетных кабінак, каля якіх трэба было яшчэ і трошкі пастаяць у жывой чарзе. Падняўся і пайшоў туды і лацінаамерыканец.

Вярнуўшыся на месца, ён зноў прыліп да ілюмінатара. Сядзеў амаль нерухома, утаропіўшыся ў неабсяжную касмічную далечынь. А праз хвілін дзесяць-пятнаццаць падскокчыў, нібы яго хто іголкай укалоў, пачаў штосьці шукаць у кішэнях і пад крэслам, затым рашуча паказаў рукою, што зноў просіць дазволу прайсці. Дзіма і Мілана пераглынуліся, аднак нічога не зразумелі.

На гэты раз іх спадарожніка не было значна даўжэй. І вярнуўся ён са змрочным тварам, з вачыма, поўнымі адчаю і слёз. Ад разгубленасці і нервовага напружання ў яго трэсліся рукі. Цяпер дамініканец ужо не глядзеў у ілюмінатар, а сядзеў сагнуўшыся, апусціўшы галаву, абхапіўшы яе рукамі. Праз хвіліну-другую ў яго пачалі ўздрыгваць плечы, і ён не стрымаўся — заплакаў.

Стала ясна: у чалавека нешта здарылася. Але што? Як распытаць? Ды і ці варта лезці ў яго душу ў такія самотныя, тры-вожныя хвіліны? Аднак і маўчаць, спакойна глядзець на пакутлівы стан маладога чалавека было немагчыма.

Іспанскай мовы ні Дзіма, ні Мілана не ведалі, таму лёгка загаварыць з дамініканцам не выпадала. Дзіма спытаў па-англійску, і высветлілася, што ён валодае невялікім запасам англійскіх слоў, што завуць яго Леа.

— Як футбаліста Месі? — перапытаў Дзіма.

Дамініканец згодна паківаў галавою. І, крыху супакойшыся, дадаў:

— «Барселона»...

Так, слова за словам, са шматразовым перапытваннем, пачала складвацца няхітрая, даверлівая і крыху ўцямяная размова. Дамініканец распавёў, што ляціць у Мюнхен, транзітам праз Маскву і Стамбул. Выбраў такі няпросты маршрут для свайго падарожжа, бо гэта самы танны білет. А ў Германіі хоча падвучыцца на нейкай стажыроўцы, не адзін месяц збіраў на гэта сродкі. І вось згубіў у самалёце, падчас наведвання туалетнай кабіні, кашалёк, у якім было 800 еўра. Напэўна, проста выпаў з кішэні.

Фота з сайта attuale.ru.

Вярнуўшыся ў туалет, кашалька там не знайшоў. Хутчэй за ўсё, хтосьці падабраў. І цяпер у яго за душой ні цэнта.

— А пашпарт? — спытаў Дзіма.

— Пашпарт ёсць, ён ляжаў у другой кішэнні, — адказаў дамініканец і паказаў дакумент.

Гэта была чыстая праўда, у словах і паводзінах дамініканца — ні кроплі сумневу. У такім становішчы можа апынуцца любы. Толькі на імгненне страціў канцэнтраванасць ўвагі — і, хоць раз на раз не прыходзіцца, калі-нікалі ўзнікаюць непрыемнасці самага рознага кшталту. Было відавочна, што менавіта такі бядотны выпадак напаткаў і маладога, недасведчанага ў далёкіх паездках жыхара Дамініканы.

Але як яму дапамагчы? Першае, што прыйшло ў галаву, — папрасіць старшую сцюардэсу зрабіць абвестку, звярнуцца да пасажыраў з просьбай вярнуць знойдзены кашалёк. Параіўшыся з калегамі, яна агучыла на ўвесь салон сутнасць здарэння і паведаміла месца пасажыра, які просіць аб гэтым, падкрэсліўшы, што ён — грамадзянін Дамініканскай Рэспублікі.

Пасля аб'явы прайшло хвілін пятнаццаць, аднак ніхто з пасажыраў на яе не адгукнуўся. Большасць з іх ужо спала ці проста драмала, хтосьці чытаў.

Сітуацыя не абнадзейвала, і чакаць, што яна зменіцца ў лепшы бок, не мела сэнсу. Наўрад ці дапамагла б і паўторная абвестка, нават калі б на гэта пагадзіліся бортправаднікі.

Тады Дзіма прапанаваў звярнуцца наўпрост да пасажыраў, прайсці па салоне з шапкай, каб скінуцца, сабраць суму грошай, якую згубіў дамініканец. Мілана падтрымала яго ініцыятыву. Але як адрэагуюць на гэта людзі? Можа, толькі паціснуць плячыма і разведдуць рукамі — выбачайце, нічога пасля адпачынку не засталося. Або пакруцяць пальцам каля вуха — маўляў, ведаем такіх няшчасных. І хто пойдзе збіраць грошы: Дзіма ці разам, удваіх? Вырасылі, што больш даверу будзе да жанчыны. Мілана не стала перэчыць.

У іх сямейным кашальку заставалася пяцьдзесят долараў адной купюрай, а таксама некалькі тысяч расійскіх рублёў — на таксі з аэрапорта дадому. Долары і паклалі ў імправізаваную шапку — на пласмасавую талерку, якая дарэчы аказалася ў жаночай сумачцы, накрыўшы яе невялікай белай сурвэткай.

Падняўшыся з месца, Мілана звярнулася да найбліжэйшых суседзяў, якія

большая за тую, якую агучыў дамініканец. На гэтым збор грошай быў спынены. Звязаўшы іх у сурвэтцы, Мілана перадала ахвяраванні дамініканцу. Ён заўпарціўся, не хацеў браць, але Дзіма настойліва, са шчырай усмешкай, сказаў:

— Бяры. Гэта табе прэзент ад пасажыраў самалёта. Мы хочам, каб у нас на аднаго сябра стала ў свеце болей.

Апошнюю простую фразу давалося пераказваць два ці тры разы, пакуль яе сэнс не дайшоў да крыху паспакайналага пасля шокавага здарэння маладога чалавека. І калі, нарэшце, ён зразумеў сказанае, яго вочы ўмомант засвяціліся такой радасцю, быццам нядаўняга ўзрушэння і зусім не было.

Прыклаўшы руку да сэрца, дамініканец з палёгкай уздыхнуў і некалькі разоў нізка пакланіўся.

— Дзякуй, дзякуй, дзякуй... — то па-англійску, то па-іспанску паўтараў вандрульнік з Дамініканы.

— Расійскія рублі памяняеш на патрэбную табе валюту ў абменніку ці ў банку, — дала парадку Мілана.

Дамініканец кіўком галавы паказаў, што парадку зразумеў.

Задаволенныя вынікам дабрачыннай акцыі, Дзіма і Мілана заплушчылі вочы са спадзевам хоць крышачку паспаць, бо да Масквы заставалася яшчэ больш за шэсць гадзін палёту. Перажыўшы глыбокае ўнутранае хваляванне і нечаканае цудадзейнае ўвакрасенне, праваліўся ў сонны вір і дамініканец. Аднак неўзабаве іх разбудзіла сцюардэса:

— Прабачце, грошы знайшліся. Адзін з пасажыраў перадаў нам кашалёк. Тут сапраўды 800 еўра.

Дамініканец пацвердзіў, што гэта яго кашалёк і пералічыў купюры — усё сышлодзілася. Адрозу ж дастаў з кішэнні сурвэтку з сабранымі грашыма і працягнуў Мілане:

— Дзякую, — прамовіў ён. — Мне хоць піць сваіх...

Выходзіла, што сабраныя грошы трэба вярнуць пасажырам. І Мілана зноў пайшла па салоне, тлумачачы ахвяравальнікам, што гісторыя з кашальком атрымала шчаслівую развязку. Непакоілася толькі з-за таго, што не памятала, хто колькі грошай даваў. Пасажыры называлі суму, і яна аддавала. Аднак хапіла ўсім — ніхто лішняй купюры не ўзяў. Мужчына, які ахвяраваў апошнім, усміхнуўшыся, сказаў:

— Па салоне пайшла такая станоўчая энергетыка, што ўтаіць знойдзеныя грошы чалавек не мог. Не прыгажосць, а дабрыня выратуе планету. Дзякуй, што нагадалі нам пра гэта...

А дамініканец прачнуўся толькі на падлёце да Масквы, калі экіпаж папрасіў зашпіліць рамяні бяспекі. Доўга праціраў заспаныя вочы, а потым павярнуўся да Дзімы і паціснуў яму руку, а ўдзячнасць Мілане выказаў паклонам галавы і сарамлівай белазубай усмешкай.

Пасадка Боінга прайшла ў штатным рэжыме, і шляхі пасажыраў-суседзяў разышліся. Дамініканец накіраваўся ў транзітную зону, а Дзіма з Мілай — у багажнае аддзяленне. Пакуль бачылі адзін аднаго, малады шукальнік шчасця ў Еўропе не пераставаў, трымаючы руку на сэрцы, удзячна хітаць галавою.

Каб не страціць повязь...

На працягу трох дзён, 10—12 верасня, у Гомелі, Жыткавічах і Тураве прадстаўнікі творчых літаратурных саюзаў Беларусі, Расіі і Украіны сустракаліся з чытачамі, прэзентавалі мастацкае слова, знаёміліся з эканамічным патэнцыялам Гомельшчыны, здзіўляліся і здзіўлялі, дарылі ўстановам культуры і адукацыі кнігі.

Дзясяткі літаратурных мерапрыемстваў прайшлі ў межах XV Міжнароднага фестывалю-свята «Славянскія літаратурныя дажынкi», II адкрытага міжрэгіяльнага фестывалю літаратуры, культуры, мастацтва і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» і святкавання 15-годдзя Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Сёлетні фест быў адным з самых яркіх і запамінальных фестывалю-свят «Славянскія літаратурныя дажынкi», ініцыятарам і арганізатарам якіх з'яўляецца Уладзімір Гаўрыловіч. Больш чым дзясятка творчых акцый ладзілася на розных пляцоўках горада над Сожам 10 верасня.

З самага ранку ў грамадска-культурным цэнтры завіхурыла літаратурнае жыццё. У філіяле абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна «Славянская бібліятэка» адкрыўся IV Форум маладых літаратараў і аматараў мастацкай творчасці «Слова». 50 фіналістаў міжнароднага літаратурнага конкурсу «Маё слова» прывітаў Уладзімір Гаўрыловіч, затым на чатырох творчых пляцоўках майстар-класы правялі гомельскія творцы Васіль Ткачоў, Міхась Болсун, Тамара Кручэнка, Іна Зарэцкая і інш.

У гэты ж час на першым паверсе ГКЦ распачалося свята слова і кнігі. Гучалі вершы, песні, а супрацоўнікі абласной бібліятэкі і кніжніц Гомельскага, Мазырскага, Добрушскага, Рагачоўскага, Лоеўскага, Чачэрскага, Калінкавіцкага, Хойніцкага раёнаў і Гомеля прэзентавалі інтэрактыўныя выставачныя пляцоўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменнікаў-землякоў. Арганізатары падрыхтавалі выставачныя праекты «З любоўю да Гомельшчыны», «Літаратурны музей народных пісьменнікаў Беларусі, выходцаў Гомельшчыны», выстаўкі «Гомельшчына літаратурная», «Лаўрэаты прэміі імя Кірылы Тураўскага», «Берагі сяброўства», дзе можна было сустрэцца і нават «пагутарыць» з Іванам Шамякіным, Максімам Багдановічам, іншымі класікамі беларускай, рускай, украінскай літаратуры, якія размясціліся на ўваходзе ў прасторную залу за імправізаваным рабочым сталом, а іх ролі выконвалі супрацоўнікі бібліятэк Гомельскага раёна.

Адначасова ў канферэнц-зале Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны адбылася сустрэча-канферэнцыя кіраўнікоў пісьменніцкіх арганізацый Беларусі, Расіі і Украіны з прадстаўнікамі вядучай ВНУ Гомельшчыны, студэнтамі і выкладчыкамі філфака. Прысутныя дзяліліся творчымі здабыткамі, чыталі вершы, абмяркоўвалі перспектывы літаратуры ў сучасным грамадстве. Удзельнікі сустрэчы аднадушна падтрымалі ініцыятыву члена-карэспандэнта НАН Рэспублікі Беларусь доктара фізіка-матэматычных навук Анатоля Сердзюкова і загадчыка кафедры беларускай літаратуры доктара філалагічных навук Івана Штэйнера ўсталяваць каля ўніверсітэта помнікі Янку Маўру і яго сыну Фёдару Фёдараву, заснавальніку беларускай школы тэарэтычнай фізікі.

А на галоўнай фестывальнай пляцоўцы віравала прэзентацыйнае жыццё: былі прадстаўлены 40 кніг

гамельчан, выдадзеных сёлета. Выступілі паэты Лідзія Долбікава і Лілія Вялічка, празаікі Васіль Ткачоў, Міхail Дзедавец, Аляксандр Джад, Тамара Кручэнка, Валерый Вятошкін... У выкананні спевака і кампазітара Віктара Задарожнага, артыста тэатра і кіно, пісьменніка Аляксея Бычкова гучалі песні на словы гомельскіх творцаў. На сцэне выступалі і фіналісты XIV абласнога конкурсу чытальнікаў «Захаваем свет разам!», лаўрэаты абласной літаратурнай прэміі імя К. Тураўскага прэзентавалі новыя кнігі.

З караваем сустрэлі расійскіх і ўкраінскіх гасцей на ганку Грамадска-культурнага цэнтра, а затым усе разам — пісьменнікі трох краін і чытачы горада над Сожам — адкрылі фестываль.

Прадстаўнікі творчых саюзаў Расіі — Васіль Дварцоў, Украіны — Анатоль Міроненка і Беларусі — Уладзімір Гаўрыловіч у знак дружбы запалілі тры свечкі. Гэтай традыцыі ўжо пятнаццаць гадоў.

І вось чытачы і больш як 200 прафесійных літаратараў, маладых творцаў і аматараў мастацкага слова акунуліся ў насычанае фестывальнае жыццё. У праграме — шматлікія творчыя сустрэчы, прэзентацыі, выстаўкі, аўтограф-сесіі, майстар-класы...

На галоўнай пляцоўцы амаль гадзіну ішла прэзентацыя ганаровага гасця «Славянскіх літаратурных дажынак» — Міжнароднага фестывалю маладзёжнай паэзіі і перакладаў «Берагі дружбы», пуцёўку ў жыццё якому і далі гомельскія літаратурныя дажынкi больш чым пяць гадоў таму. Генеральны дырэктар фестывалю

Драматург Васіль Ткачоў з чытачамі.

«Берагі дружбы» паэт Леанід Север і прэзідэнт форуму Васіль Дварцоў уручылі дыплом аб прысуджэнні Гран-пры конкурсу гамельчанцы Стасі Кацюргіной, а таксама ўзнагароды фіналістам: выдадзеныя кнігі і памятныя медалі па выніках летняга фестывалю на Растоўшчыне. Самым хваляючым момантам стала ўручэнне кнігі «Незабыўнае» (пераклады з беларускай мовы на рускую) гомельскага паэта Алеся Дуброўскага, які пайшоў з жыцця ў 2014 годзе яго сям'і.

На галоўнай пляцоўцы гучалі беларуская, руская і ўкраінская мовы. Чыталі свае вершы і прэзентавалі новыя кнігі Алесь Казека з Магілёва, Дзмітрый Радзівончык з Гродна, Васіль Дварцоў з Масквы, Вадзім Цярохін з Калугі, Святлана Макарава-Грыцэнка з Краснадара, Людміла Ашэка, Аляксандр Дзівінскі, Алена Лявонава з Бранска, Анатоль Міроненка, Таццяна Данільчанка і Сяргей Канаваленка з Кіева, Леанід Север, Вольга Звягіна з Растоўскай вобласці... А галоўны рэдактар газеты «Кубанскі пісьменнік», старшыня Краснадарскай пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі прэзентавала чэрвеньскі нумар свайго выдання, прысвечаны пісьменнікам-гамельчанам.

Па благаславенні Высокапраэсвасвяшчэннага Стэфана, архіепіскапа Гомельскага і Жлобінскага, адбылася прэзентацыя кнігі «Летапіс Гомельскай епархіі», прысвечанай 95-годдзю стварэння і 30-годдзю аднаўлення епархіі.

Сёлета ў Гомельскай вобласці прайшло сем літаратурных конкурсаў, у якіх удзельнічалі больш як 2 тысячы пачынаючых аўтараў. «Зразумела, не ўсе яны стануць пісьменнікамі — галоўнае, што яны нераўнадушныя да мастацкага слова», — падкрэсліў Уладзімір Гаўрыловіч і ўручыў фіналістам форуму ўзнагароды — кнігі лаўрэатаў абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага.

Напрыканцы першага дня фестывалю адбыўся ўрачысты сход з нагоды 15-годдзя аддзялення СПБ, дзе прысутнічала кіраўніцтва

Уладзімір Гаўрыловіч уручае Міжнародную літаратурную прэмію і медаль «Кірыла Тураўскі. Асветнік. За ўклад у літаратуру» старшыні Краснадарскай краёвай пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі Святлане Макаравай-Грыцэнцы.

вобласці, горада, прадстаўнікі духавенства, грамадскіх арганізацый. «Гомельская зямля заўсёды славілася талентамі, — зазначыў намеснік старшыні Гомельскага аблвыканкама Уладзімір Прывалаў. — Пісьменніцкая сям'я робіць важкі ўнёсак у захаванне традыцый і роднай мовы. Упэўнены, што межы і жанры конкурсаў і фестывалю будуць толькі пашырацца».

Аўтараў, чые творы прызнаны найлепшымі ў розных жанрах у творчым конкурсе рукапісаў «Літаратурная прэмія імя Кірылы Тураўскага», таксама ўшанавалі ў канферэнц-зале ГКЦ. У намінацыі «Драматургія» ўпэўненую перамогу атрымаў Аляксей Бычкоў, які прадставіў на конкурс новыя творы «І не забудзься пра мяне» і «Букет для Папалушкі». У ліку найлепшых і член СПБ Дар'я Дарошка. Дзяўчына страціла зрок, але, як адзначаюць прафесіяналы, піша вельмі кранальныя вершы. Маладая аўтарка прызнана найлепшай у намінацыі «Паэзія» за лірычны зборнік «Ні пры чым». Найлепшай у намінацыі «Дзіцячая літаратура» стала празаік і паэтка Іна Зарэцкая з апавесцю «Планета двоечнікаў». Гэты фантастычны твор для дзяцей і падлеткаў узнімае прэстыж прафесіі настаўніка, вучыць бескарыслівай дапамозе, сяброўству і ўзаемапавазе. Прэмію ў намінацыі «Літаратурная публіцыстыка і крытыка» атрымала член СПБ Наталля Шамяткова, адзначаны рукапіс яе новай кнігі «Свет стане большым». У намінацыі

«Проза» перамога дасталася Уладзіміру Гаўрыловічу, які прысвяціў 75-годдзю Вялікай Перамогі апавесць «Святая Параскева» — яна і дала назву кнізе. Літаратурным «Адкрыццём года» стала Мая Галіцкая. Настаўніца рускай мовы і літаратуры Нядойскай СШ Буда-Кашалёўскага раёна прадставіла на конкурс рукапісаў цыкл аповедаў «Вобразы». Мая не раз перамагала ў розных рэспубліканскіх і міжнародных конкурсах. Цяпер яна яшчэ і ўдалаўніца свай першай кнігі прозы, выдадзенай па выніках прэстыжнага конкурсу.

Упершыню на ўрачыстасці Уладзімір Гаўрыловіч уручыў міжнародныя літаратурныя прэміі імя Кірылы Тураўскага з медалямі «Кірыла Тураўскі. Асветнік. За ўклад у літаратуру», заснаваныя Гомельскім абласным аддзяленнем СПБ. Гэтай высокай узнагародай адзначаны Тураў і Жыткавіцкі раён, Гомель, Краснадарская краёвая пісьменніцкая арганізацыя Саюза пісьменнікаў Расіі, згуртаванне аўтаноміі беларусаў Няклінаўскага раёна Растоўскай вобласці, абласная бібліятэка імя У. І. Леніна і персанальна кіраўнік абласнога аддзялення Фонду міру Цімафей Глушакоў.

Шматлікія мерапрыемствы ладзіліся ў межах новага форуму — II адкрытага міжрэгіяльнага фестывалю літаратуры, культуры, мастацтва і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» і свяце горада Гомеля. Прайшлі круглыя сталы, размова на якіх вялася пра падтрымку творчай моладзі. Былі падпісаны дагаворы аб творчым супрацоўніцтве Гомельскага абласнога аддзялення СПБ з Краснадарскай краёвай пісьменніцкай арганізацыяй і Калужскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Расіі.

Славянскія пісьменнікі, якія на працягу трох дзён працавалі ў Гомелі, Тураве і Жыткавічах, падкрэслілі, што і надалей будуць прыкладаць шмат намаганняў для таго, каб повязь блізкіх культур і літаратур, нашых народаў ніхто не змог разарваць.

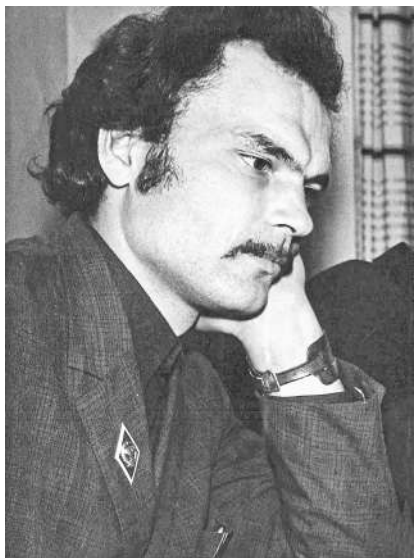
Улад ПРЫАЗЁРНЫ
Фота прадастаўлена Гомельскім абласным аддзяленнем СПБ

Медаль святога Іаана Кармянскага Гомельскай і Жлобінскай епархіі атрымлівае паэтэса Тамара Кручэнка.

Вызначальныя стасункі

Так сталася, што мы з Іванам Стадольнікам двойчы ў розны час працавалі ў двух рэдакцыях — у полацкай газеце «Сцяг камунізму» і ў сталічным часопісе «Вожык». Але не толькі гэтым вызначаецца наша даўняе сяброўства, літаратурныя і чалавечыя стасункі.

Іван Стадольнік пасля прыняцця ў Саюз пісьменнікаў БССР, 1980 г.

Шчаслівы выпадак прывёў мяне, дзевятнаццацігадовага хлопца, у далёкім 1967 годзе з полацкага завода шклова-лакна ў карэктары найстарэйшай на Беларусі паважанай газеты. Менавіта тут я пачаў далучацца да таямніц журналістыкі. Мяне таксама вабіла літаратура, і з заміраннем сэрца я чуў расповеды старэйшых калег пра літаб'яднанне «Наддзвінне», якое дало нашаму прыгожаму пісьменству такіх волатаў, як Пятрусь Броўка, Эдуард Самуйлёнак, Тарас Хадкевіч, Аляксей Савіцкі, Валянцін Лукаша, Генадзь Бураўкін.

І тут рэдактар Іван Фёдаравіч Мележ даручае мне, пачаткоўцу, апекавацца літ-старонкамі, якія рэгулярна выходзяць у газеце.

«Хутка да нас прыйдзе на працу сапраўдны літаратар, больш вопытны, чым ты, вось пад яго кіраўніцтвам і будзеце займацца “Наддзвіннем”», — сказаў ён.

Так з'явіўся ў рэдакцыі былы зубны доктар з Глыбоччыны Іван Стадольнік, які свае першыя вершы друкаваў

у газеце падчас вучобы ў полацкім медвучылішчы. Малады, прыгожы, з выдатнай беларускай мовай, ён спадабаўся супрацоўнікам, а мне было прыемна, што Іван Канстанцінавіч адразу прапанаваў сябраваць і называць яго проста Іванам. Так пачалося наша доўгае сяброўства, якое, па словах Івана, сёння можна назваць нават братэрствам.

У нас было нямала сумесных вандровак, прыгод, нават смешных, так што некалі Стадольнік нават прапанаваў мне стварыць цыкл гумарэсак пад назвай «Мы з Іванам».

Памятаю, як аднойчы, едучы з Мінска, дзе мы аддавалі ў выдавецтва свае першыя рукапісы, у вагоне цягніка Іван стаў ініцыятарам цэлай інтэрмедыі, сыграўшы вясковага дзецюка-халасцяка, якога па імпрывізацыі я вазіў у сталіцу выбіраць жонку. Гэта было так натуральна, што суседзі па купэ спачатку прынялі наш розыгрыш за чыстую манету, а потым, здагадаўшыся, доўга пыталіся, у якім тэатры мы працуем.

Былі і больш сур'ёзныя сустрэчы. Калега па газеце Герман Кірылаў, які потым стаў добрым пісьменнікам, пазнаёміў нас з Віктарам Іванавічам Сікорам, сынам знакамітага садавода Івана Сікоры з вёскі Алашкі, што ў Шаркаўшчынскім раёне. Мы потым не раз ездзілі ў славуці сікораўскі сад, а Герман напісаў некалькі цікавых артыкулаў, што паспрыялі ўвекавечанню памяці слыннага садавода. Наша полацкая сябрына злучыла мяне з цудоўнымі беларусамі Іванам Стадольнікам, Германам Кірылавым і Канстанцінам Жарнасекам. Я быў самы малады, і для мяне гэтыя стасункі сталі вызначальнымі не толькі ў выбары прафесіі, але і жыццёвага шляху. Менавіта з таго часу стаў гаварыць, думаць і пісаць па-беларуску.

Іван пачынаў як паэт. Некаторыя вершы сталі папулярнымі песнямі, да яго творчасці меў прыхільнасць знакаміты самадзейны кампазітар Мікалай Пятрэнка, аўтар мелодый і песні «Ручнікі»,

якая стала сапраўды народнай. Ён працаваў у полацкім педвучылішчы, і мы часта сустракаліся і ў рэдакцыі, і на розных імпрэзах у горадзе.

Але аднойчы сябра прынёс нам на суд з Германам сваё першае апавяданне «Бывай, Буланчык». Кранальная гісторыя пра каня, напісаная багатай сакавітай мовай, прыемна ўразіла.

«Янка, гэта абавязкова трэба друкаваць», — заявіў адразу Кірылаў.

Нам давялося быць першымі чытачамі і іншых апавяданняў сябра, якія з'явіліся на старонках часопіса «Малодосць».

А неўзабаве радасны і ўсхваляваны Іван пазнаёміў нас з лістом да яго Янкі Брыля, у якім мэтр выказваў нямала прыхільных слоў на адрас маладога празаіка. Потым у Стадольніка выйшла першая кніжка прозы, яго прынялі ў Саюз пісьменнікаў, запрасілі на работу ў «Вожык».

Але нашы стасункі не перарываліся. Мы сустракаліся і ў Мінску, калі я прыязджаў па справах, ды і Стадольнік

Калі я пераехаў у Мінск, першым рабочым месцам у сталіцы стаў для мяне менавіта «Вожык» і тая пасада, якую раней тут займаў Стадольнік. Сам ён у гэты час працаваў у «Тэатральнай Беларусі». Калі часопіс перастаў выходзіць, а ў «Вожыку» аказалася вакантная пасада, Іван вярнуўся ў ранейшы калектыў, і мы сталі працаваць разам зноў.

Але тут у сябра здарылася бяда — цяжкая хвароба. Як мог, стараўся дапамагчы. Дзякуй Богу, моцны арганізм і асабістая мужнасць дапамаглі сябру выйсці пераможцам з гэтай бітвы.

Ён нямала зрабіў у роднай літаратуры. Яго вершы, гумарэскі, апавяданні пазначаны несумненным талентам, шчырасцю, разважлівай сялянскай мудрасцю. Як сведчаць крытыкі, «Іван Стадольнік у сваіх апавяданнях і гумарэсках піша пра жыццё сучаснікаў, дзе пераплятаюцца мужнасць, трагізм і камізм. Паказвае чалавека, які трапляе ў перыпетыі і як на іх адгукаецца кожная чалавечая душа».

Падчас сустрэчы з галоўным рэдактарам польскага часопіса «Шпількі» Вітальдам Філерам (злева) і супрацоўнікам Ежы Кляйнэ ў полацкай газеце «Сцяг камунізму», 1985 г.

часта наязджаў у родны яму Полацк. Так! Іван заўсёды лічыў горад маладосці і сталасці родным, хоць нарадзіўся ў вёсцы Янкі Докшыцкага раёна. Мне давялося пабываць разам з сябрам у яго Янках, пазнаёміцца з роднымі.

Івану Канстанцінавічу — 80. Важкая дата. У гэтыя дні — самыя лепшыя пажаданні, самыя шчырыя словы, думаю, разам са мной падзеяць яго паплечнікі і чытачы.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Прысвячэнне Аляксею Пысіну

Магілёўскае выдавецтва «АмеліяПринт» выпусціла ў свет кнігу нарысаў, артыкулаў, карэспандэнцый, эсэ Віктара Арцём'ева «Народны душою: жыццё і творчасць Аляксея Пысіна».

Разам сабраны разнастайныя матэрыялы, якія характарызуюць сутнаснае светабачанне сучаснасці вялікім беларускім паэтам, раскажваюць пра асобныя эпізоды яго жыцця, пра стаўленне да кнігі і чытання, акрэсліваюць асяроддзе, у якім жыў і працаваў Аляксей Пысін. Віктар Арцём'еў быў каля чвэрці стагоддзя знаёмы з паэтам, сябраваў, часта наведваў яго дом, разам выступалі перад чытачамі.

Многія артыкулы зборніка «Народны душою...» носяць літаратурна-краязнаўчы характар. Віктар Арцём'еў уважліва аглядае судакрананне Аляксея Пысіна з родным краем, асобнымі мясцінамі («Біяграфічнае

і геаграфічнае ў творах паэта»). Аўтар піша: «Багата вершаў прысвечана памяці сяброў-паэтаў, а таксама гародам, вёскам і рэкам Магілёўшчыны. Ёсць вершы пра маці Хрысціну Рыгораўну, бацьку Васіля Пятровіча. Меў

намер напісаць пра маці паэму, але, як сказаў мне: “Усё выказаў у вершах...”, таму і не напісаў. Героямі вершаў з'яўляюцца цёшча Варвара Іванаўна, дзядзька Дзям'ян Пятровіч, сястра Проня (Ефрасіння), жонка Еўдакія Сямёнаўна, дачкі Люба, Галя і Таня, унукі Аляксей, Дзяніс, Аленка... У творах паэта мы знойдзем гарады і рэкі Сібіры, Урала, Сярэдняй Азіі, Каўказа, Малдавіі... Без перабольшвання можна сцвярджаць, што па творах паэта можна вывучаць геаграфію былога Савецкага Саюза.

Аляксей Васільевіч з радасцю прымаў запрашэнні на літаратурныя вечары: з рускімі паэтамі на Браншчыне, у Сібіры, на зямлі Смаленскай; з украінцамі — у Чарнігаве, Роўна, Кіеве; з казахамі, кіргізамі, узбекамі — у Ташкенце; з латышамі — у Рызе; з літоўцамі — у Вільнюсе.

З беларускай гасціннасцю прымаў у Магілёве прадстаўнікоў з Сібіры — Віктара Астаф'ева, з Масквы — Сяргея Красікава і Рыгора Куранёва, са Смаленска — Веру Звяздаеву,

з Паўночнай Асеціі — Аляксандра Пухаева, з Кіева — Пятра Гарэцкага, з Чарнігава — Станіслава Рэп'яха...»

Крыху пра самога аўтара кнігі. Віктар Арцём'еў нарадзіўся ў Шклоўскім раёне. У дзяцінстве любімым заняткам хлопчыка было чытанне. Закончыў Магілёўскае культурна-асветніцкае вучылішча і Магілёўскі педагогічны інстытут. Працаваў загадчыкам раённай бібліятэкі, раённага аддзела культуры, літсупрацоўнікам райгазеты, у абласным упраўленні культуры, у абласной бібліятэцы, выкладчыкам бібліятэчнага тэхнікума. З 1990-х гадоў, выйшаўшы на пенсію, актыўна займаецца творчай работай. Аўтар шэрагу празаічных і літаратурна-краязнаўчых кніг. Сябраваў са шматлікімі беларускімі пісьменнікамі, пра што і піша ў сваіх успамінах. Але галоўную частку творчасці аддаў і працягвае аддаваць вывучэнню жыцця і творчасці Аляксея Пысіна.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

Гісторыі жывая ніць

У першай палове XX стагоддзя здавалася, што ручное рамеснае ткацтва знікне пад ціскам новых тэхналогій. Але на піку паўсюднай індустрыялізацыі французскі рэфарматар мастацтва Жан Люрса (1892—1966) удыхнуў новае жыццё ў габелен, вярнуўшы яго ў поле дэкаратыўна-манументальнага мастацтва. Слова *decorum* перакладаецца як «прыстойнасць, годнасць», а слова *monumentum* — «ўспамін, памяць». Гэта значыць, прадметам дэкаратыўна-манументальнага мастацтва з'яўляецца нешта, годнае застацца ў памяці. Такое разуменне сутнасці жанру будзе адпаведным пунктам у спробе асэнсавання габелена «Гісторыі жывая ніць», які нарадзіўся ў гэтым годзе ў Гродне.

Яго аўтарамі сталі кандыдат мастацтвазнаўства, прафесар кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Яўген Феліксавіч Шунейка, метадыст па народным ткацтве Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці Алена Феліксаўна Шунейка і яе вучаніца Юлія Барадзіна. Творчы калектыв рэалізаваў унікальны па складанасці і працаёмкасці праект за 151 дзень.

Кампазіцыйная дамінанта габелена прадстаўлена персаніфікацыяй Беларусі ў выглядзе маладой жанчыны з хлопчыкам на руках. Мадонна. Тэма вечная, але для беларускага мастака вельмі рызыкаўная. Пасля «Партызанскай мадонны» Міхаіла Савіцкага, якая стала асновай вобраза рэспублікі-партызанкі, здавалася, складана сказаць што-небудзь кардынальна новае. Яўгену Шунейку (ён аўтар кардона габелена) гэта ўдалося.

У габелене «Гісторыі жывая ніць» гаворка ідзе не пра адраджэнне, а пра росквіт гістарычна маладой незалежнай Беларусі і ўслаўленне гэтага росквіту. Ствараючы алегарычны вобраз беларускай мадонны, Яўген Шунейка звярнуўся да іканапіснага вобраза Адзігітрыі, але не еўрапейскай, увасобленай Рафаэлем у прамой перспектыве на сікцінскім палатне, а да яе першапачатковага грэка-візантыйскага выяўлення, выкананага ў зваротнай перспектыве, паводле падання, святым Лукой. Праатограф Адзігітрыі вядомы з V стагоддзя, калі пасля распаду антычнай Рымскай імперыі яе ўсходнія землі прынялі на сябе цывілізацыйную місію захоўвання і прымянення культуры і хрысціянскай традыцыі. Таму зварот да яго не толькі вырашыў задачу ўкаранення вобразнага шэрагу габелена ў глыбінных пластах гісторыі, але і паслужыў суаднесенню з гістарычна нядаўнім набыццём Беларуссю дзяржаўнай незалежнасці.

Стваральнікі габелена Яўген Шунейка, Алена Шунейка і Юлія Барадзіна.

Цэнтральныя фігуры габелена акружаны трыма ярусами фонавых сюжэтных малюнкаў, ствараючы падабенства з традыцыйнай для Беларусі жыццёвай іконай. Грэчаскія манахі на Сінаі, адкуль прыйшлі жыццёвыя іконы, першапачаткова трактавалі такую аправу клеймамі як вянок пазачасавай славы сакральных фігур, прапісаных у сярэдніку.

Стваральнікі габелена «Гісторыі жывая ніць» лічаць, што пазачасавава слава Беларусі грунтуецца на ратных подзвігах народа ў час Вялікай Айчыннай вайны. Беларусь памятае, што перамога дасталася агульнымі намаганнямі беларускіх партызан і рэгулярнай арміі. Напрамак руху дзеючых асоб ніжняга яруса сюжэтных кампазіцый габелена падкрэслівае адзінства паклёнення гэтых дзвюх дзяржаўстваральных сіл. Так, як гэта гучыць у словах Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь.

Слава Беларусі ствараецца таксама творчай працай беларусаў у цяперашні час. У размешчанай па правай

руцэ персаніфікацыі Беларусі сюжэтнай кампазіцыі ў стваральніках габелена атрымалася паказаць прастор беларускіх палёў і радасць сельскай працы. Па левай руцэ Беларусі адлюстравана энергічная кампактнасць і інтэлектуальнае напружанне беларускіх гарадоў. У абодвух сюжэтах (сельскім і гарадскім) падкрэслена актыўная роля беларускіх жанчын у жыцці краіны. Гэтая актыўнасць прасочваецца не толькі ў дынамічнасці жаночых сілуэтаў, але нават і ў даўжыні спадніц, якія дазваляюць рабіць рашучыя шырокія крокі. Тонка адзначана розніца ва ўспрыманні калектывнай беларускай ментальнасцю сціснутага гарадскога і прасторнага сельскага жыцця і адвечнай цягі беларуса да зямлі. Пры агульнай збалансаванасці колеравай гамы правы (сельскі) сюжэт святлейшы, пазітыўнейшы і «больш жывы». Тут знайшлося месца і жніву, і песні, і яшчэ аднаму «дрэву жыцця», і, натуральна, буслу — найбуйнейшаму з птушых драпежнікаў Еўропы, які, аднак, у беларусаў служыць сімвалам міру, сям'і, росквіту і «прыносіць дзяцей».

Калі ніжні ярус сюжэтаў кажа аб славутым баявым мінулым беларусаў, сярэдні — аб радаснай і вольнай працоўнай сучаснасці, то будучыня бачыцца перш за ўсё светлай, афарбаванай у колеры ранішняга неба. Тапаграфія будучага беларускага Горада Нябеснага застанецца ранейшай. З захаду будучы стаяць Холмскія вароты Брэсцкай крэпасці і Гродзенскі кафедральны касцёл святога Францыска Ксаверыя, з усходу — магілёўская Трыумфальная арка, гомельскі Кафедральны Свята-Петрапаўлаўскі сабор і віцебская Ратуша. І, вядома, у цэнтры будзе знаходзіцца наша беларуская вось свету — *axis mundi* — мінскі Абеліск Перамогі. Беларусам чужога не трэба. Таму светлую і радасную будучыню яны будуць на сваёй зямлі.

Сімвалічнае багацце кампазіцыі габелена адзначаецца выключнай глыбінёй. Балансам паміж *sacrum* і *profanum* служыць багата арнаментаваны бардзюр габелена, сімваліка якога каранямі сыходзіць у глыбокае дахрысціянскае мінулае жыхароў беларускіх зямель. Бардзюр утвораны пры дапамозе традыцыйных для беларускага народа знакаў і форм расліннага, зааморфнага і геаметрычнага арнаменту і служыць сакралізацыі ўнутранай прасторы, арганізуючы характэрную для беларускай ментальнасці сімвалічную сувязь зямнога і нябеснага. У ім чаргуюцца адсылкі да ключавага для беларусаў паняцця апрацаванага (і таму ўрадавага) поля — насычаная сінё палявога васілька, — геаметрычная зеляніна сімвалаў дрэва жыцця, лёгкасць блакіту стылізаваных птушак і арнаментальныя знакі купальскага агню і ранішніх зорак. Сваім ліпеньскім каларытам арнамент бардзюра акрэслівае глыбінныя пласты беларускай сэнсавай прасторы, у якой па-за часам цурчыць трэль жаўрука ў сінім ліпеньскім небе над шырокім родным полем, дзе ў ціхім шаласценні наліваецца жыццёвай сілай колас.

Размяшчэнне ў бардзюры габелена двух сімвалічных птушак, звернутых галавамі да арнаментальнага сімвала ранішняй зоркі, акружанага знакамі вечназялёнага «дрэва жыцця», можа быць трактована як дэкарацыя ў народным стылі. Тут дарэчы ўспомніць фальклорнае гучанне «Зоркі Венеры» Максіма Багдановіча і Уладзіміра Мулявіна і ўбачыць, як прамыя ранішняй зоркі ператвараюцца ў пасмы залатых валасоў у цэнтральных фігур габелена. У той жа час для светаўспрымання, выхаванага ў культурнай

Габелен «Гісторыі жывая ніць», 2020 г.

парадыгме традыцыйнай для беларусаў хрысціянскай канфесіі, размяшчэнне дзвюх крылатых істот над галавой маладой жанчыны з дзіцем на руках утрымлівае асацыяцыю з шырока распаўсюджаным у каталіцкіх беларускіх храмах іканаграфічным выяўленнем Багародзіцы Царыцы анёлаў (лац. *Santa Maria Regina Angelorum*). Тым больш што натуральнасць, прыроднасць Царскіх цэнтральных фігур габелена падкрэслівае белы вянок (па-грэцку *Διάδημα* — дыядэма) на валасах маладой маці з трыма жамчужынамі ў чырвонай аправе — сімваламі жаночасці, цэласнасці і адзінства.

На габелене адлюстраваны тры птушкі. Яны ўтвараюць геаметрычны знак дынамікі і развіцця — трохкутнік вяршыняй уніз. Трэцюю птушку трымае дзіця, якое сядзіць на руках у маці. Колеравая гама дазваляе ўбачыць у ёй містычную птушку шчасця з філасофскай прыпавесці Морыса Метэрлінка, героі якой усё XX стагоддзе падарожнічалі па свеце, шукаючы шчасця, і заўсёды знаходзілі яго толькі ў сябе дома. Звернутая да хлопчыка сіняя птушка шчасця мае значэнне паказальніка і ключа да разумення прастай, але фундаментальнай праўды — шчасце Беларусі ў яе сынах, а шчасце яе сыноў магчыма толькі на Беларусі.

Адзінства, суверэнітэт, святло, радасць мацярынства, сыны, каханне, росквіт, шчасце — паняцці, увасобленыя ў вобразных метафарах габелена.

У трактоўцы, дадзенай у пачатку XX ст. Жанам Люрсам, габелен павінен імкнуцца сыходзіць ад трохмернай маляўнічасці да плоскаснай іканічнасці чыстага знака. Асноўная складанасць у тым, што мала таленавіта стварыць сюжэтную кардон габелена. Трэба яшчэ выкарыстоўваць абмежаваную колеравую гаму і абавірацца на выяўленчыя магчымасці аб'ёму і таўшчыні каляровых нітак, якія ствараюць фізічна адчувальную матэрыю сімвалічнага тэксту. Вось у гэтых адносінах дзівоснае майстэрскае тэкстыльнае ўвасабленне трыумфальнай семіётыкі габелена «Гісторыі жывая ніць» Алены Шунейка і Юліі Барадзіной сапраўды можна назваць ажыўленнем гісторыі пры дапамозе ніткі.

Габелен «Гісторыі жывая ніць» памерам 1,5х2 метры створаны да 75-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Але, нягледзячы на тое, што яго выяўленчы шэраг утрымлівае сілуэты людзей са зброяй, ён не пра вайну. «Гісторыі жывая ніць» — аб прыродзе Перамогі, якая схавана ў глыбінным, народным сэнсе пераадолення велізарнай усеагульнай бяды. Аб прыродзе трыумфу пасля бою. Аб прыродзе паўнаты радасці пасля перажытых пакут. Гэта яго галоўная тэма. Але яшчэ габелен таксама пра тое, як сёння, праз семдзесят пяць гадоў пасля заканчэння Другой сусветнай вайны, нашчадак пераможцаў — абагульнены беларус — бачыць сябе і сваё месца ў гэтым свеце.

Як і належыць габелену, ён павінен дэкарыраваць сцяну. Лічу правамерным сцвярджаць, што па шырыні задумы і майстэрстве выканання габелен «Гісторыі жывая ніць», створаны ў 2020 г. у Гродне Яўгенам і Аленай Шунейкамі і Юліяй Барадзіной, — мастацкае сведчанне калектывнага аптымістычнага светаадчування беларусаў і праслаўленне незалежнай Беларусі.

Уладзімір ЛЯЎШУК

Вяртанне ў святло рампы

Пасля эпідэміялагічнага застою ўстановы культуры пачынаюць «прачынацца» і павольна вяртацца да стандартных графікаў. У нас ужо ёсць магчымасць хадзіць у мастацкія галерэі і любімыя кінатэатры. Нягледзячы на тое, што тэатр можна наведаць ужо некалькі месяцаў, не ўсе паспелі гэтым скарыстацца. Пасля доўгай цішыні сцэнічнае мастацтва зноў урываецца ў наша жыццё і радуе прэм'ерамі.

Зусім хутка на сцэне Маладзёжнага тэатра ў межах гастролі Гомельскага абласнога драматычнага тэатра з'явіцца «Гогаль. Fatum» Юры Дзівакова.

Спектакль шмат разоў пераносілі, і вось ён нарэшце дайшоў да гледачоў. Пасловах рэжысёра, «гэта не інсцэніроўка гогалеўскага твора, а хутчэй фантазія на тэму «Шыняля», музычна-пластычны ўражанні ад жыцця і творчасці Мікалая Васільевіча Гогаля, ад яго аповесці». Разам з акцёрамі глядач паразважае пра месца чалавека ў жыцці, пра лёс і выпадковасці, пра ўзаемаадносіны з навакольным светам і татальную адзіноту «маленькага чалавека».

Маладзёжны тэатр і сам падрыхтаваў некалькі свежых пастановак. Некаторыя з іх у рэпертуары тэатра яшчэ з вясны, але цяпер магчымасцей для іх наведвання значна больш.

Напрыклад, спектакль Дзмітрыя Бойкі «Загнаных коней прыстрэльваюць, ці не так...», які стваральнік ахрысціў «танцавальным марафонам». Рэжысёр трымае ў сакрэце фінальны варыянт спектакля, што, безумоўна, стварае дадатковую інтрыгу і дае стымул наведаць Маладзёжны тэатр. Тым больш Дзмітрый Бойка ўжо заслужыў рэпутацыю яркага тэатральнага пастаноўшчыка,

што не дазваляе сумнявацца: яго новы спектакль будзе чымсьці запамінальным і яркім.

Таксама трэба звярнуць увагу на чорную камедыю «Хто я?» Андрэя Каралевіча, якая ў даволі іранічнай форме прымусяць паразважаць пра грэшнасць быцця. Галоўны герой пастаноўкі трапляе ў таямнічы кабінет, дзе дрэнны і добры дэманавальнікі паспрабуюць «раскалоць» кандыдата на раскаянне. Хто б мог падумаць, што ўсе, нават самыя дробныя грашкі, хтосьці запісвае.

Інтэрактыўны спектакль «ШкілеТЫ» ў пастаноўцы Аляксея Шутава даследуе межы асабістага і публічнага. Па сюжэце сябры, сустрэўшыся на выстаўцы нейраграфікі, атрымліваюць магчымасць пабачыць прыватнае жыццё аднаго ў такіх падрабязнасцях, якія большая частка людзей звычайна хавае ў той самай шафе са шкілетами. Урываючыся ў асабісты прастору іншага чалавека, кожны герой вельмі рызыкуе, бо ёсць рэчы, якія павінны заставацца патаемнымі.

Маладзёжны тэатр таксама прадставіць і рамантычную фантазмагорыю Саўлюса Варнаса «Дом сярод вясны», дзе размываюцца межы рэальнасці. Галоўны герой Жан пакідае жонку-прыгажуню і малую дачку, каб зразумець таямніцу быцця, і акупаецца ў свет мар з галавой.

Для аматараў музыклаў, оперы і балета, акрамя класічнага рэпертуару, ёсць яшчэ некалькі новых пастановак ад Музычнага тэатра і Вялікага тэатра Беларусі.

Музычны тэатр распачне новы сезон камедыяй «Труфальдзіна з Бергама», створанай па матывах п'есы К. Гальдоні «Слуга двух гаспадароў». Таксама пакажуць аперэту «Кароль вальса», дзеянне якой адбываецца ў музычнай сталіцы Еўропы Вене. Па сюжэце новая зоркаспявачка Эльза Вірт з'яўляецца нявестай таленавітага кампазітара Густава Штайна (прататыпам для гэтага персанажа

паслужыў Іаган Штраус). Але дзяўчыну сярод іншых прэтэндэнткаў вылучае і герцаг Карл Вестфальскі. Ранейшая фаварытка герцага Эдыт Флавіон вырашае ліквідаваць саперніцу. Падаецца, што гэтая музычная камедыя будзе даволі вострасюжэтай.

Вялікі тэатр Беларусі парадзе глядачоў балетам «Пер Гюнт» і операй «Вілісы. Фатум» Джакама Пучыні (лібрэта Фернанда Фантана па навеле Альфонса Кара).

Тэатр кінаакцёра прэзентуе авантурную камедыю «Ох, ужо гэтая Ганна!». Па сюжэце ў багатым доме жыве і працуе служанка па імені Ганна. Нягледзячы на яе паходжанне, Ганна зусім не дурная. Як і многія, яна любіць грошы. Яе гаспадары, муж і жонка, выпадкова адначасова з'яўляюцца дома са сваімі палюбоўнікамі. Муж з маладой палюбоўніцай знаходзіцца ў адным пакоі, а жонка, не ведаючы, што муж таксама дома, са сваім палюбоўнікам — у іншым. Ганна робіць усё, каб яны не сустрэліся, і бярэ за сваё маўчанне грошы.

У Сучасным мастацкім тэатры будуць паказваць класічную чорную камедыю «Тарцёфф, ці Ашуканец». Спектакль звяртаецца да эстэтыкі лёгкага абсурду, гратэску і экскантрыкі ў найлепшых традыцыйных жанрах.

Тэатр таксама прапануе глядачам камедыю «Імперыя прыгажосці», гісторыю папалішкі з польскага гэта, якая зрабіла неверагодную кар'еру ў індустрыі прыгажосці. Галоўная гераіня — рэальная гістарычная асоба, свецкая лівія касметычнага бізнесу Хелена Рубінштэйн.

Свае дзверы для маленькіх аматараў сцэны адчыняе і Тэатр юнага гледача з новымі спектаклямі: прыгожай метафарай «Казкі дзядзькі Якуба: Асінае гняздо» па матывах «Казак жыцця» Якуба Коласа і спектаклем «3 нагоды мёртвых душ» — гісторыяй пра тое, як у невялікую бібліятэку трапляе маладая практыкантка з мараю «ўсё перарабіць-асучасніць» і адразу ладзіць мерапрыемства пад назваю бібліяноч. Там на спірытычным сеансе яна выклікае кнігу, якую калісьці знішчыў сам аўтар. Другі том «Мёртвых душ» з'яўляецца і... застаецца. Але слава старасвецкага рарытэта яго не задавальняе — ён вымагае ўлады над кнігамі ды чытачамі, шырэй — чалавецтвам. Яго метады па-д'ябальску эфектыўныя, а мэты — туманныя ды злавесныя.

Тэатры зноў адкрыты для гледачоў, аднак гэта не значыць, што трэба забывацца на меры засцярогі. Пры куплі білетаў памятайце, што расада ў тэатрах адбываецца ў шахматным парадку, з-за чаго колькасць квіткаў на спектакль зменшаецца. А ў памяшканні трэба насіць маскі. Не забывайцеся падтрымліваць тэатры ў цяжкія часы. Прыемнага прагляду!

Антаніна БАБІНА

Злыя духі выходзяць на сцэну

У Вялікім тэатры Беларусі опера «Вілісы. Фатум» ставіцца ўпершыню. Гэта твор Джакама Пучыні, напісаны для конкурсу, абвешчанага ў 1883 годзе адным з міланскіх тэатраў. Асновай лібрэта стала старажытная германская легенда, сюжэт якой раней быў выкарыстаны ў балете «Жызэль» французскага кампазітара Адольфа Адана.

Па дзіўным збегу абставін (некаторыя музыказнаўцы лічаць, што хаця б часткова, але гэта магла быць віна і самога творцы, бо першапачатковы варыянт оперы ствараўся вельмі хутка і ў выніку аказаўся недапрацаваны, тым больш у будучыні творца перарабіў твор тры разы: у 1884-м, 1888-м і 1892-м) опера маладога кампазітара нават не была дапушчана да конкурсу. Ці было гэта вынікам інтрыг зайздроснікаў і ворагаў кампазітара, мы ўжо ніколі не зможам даведацца, бо падобныя з'явы часцяком захоўваюцца выключна ў галовах саміх змоўшчыкаў і гісторыя пра іх замоўчвае. Аднак вынік навідавоку: сачыненне не змагло прыняць удзел у конкурсе, а значыць, як, напэўна, тады думаў сам мастэр, наўрад ці калі-небудзь магло атрымаць пусцеўку ў жыццё. А Джакама Пучыні ганарыўся сваім творам, безумоўна, падобная непавага моцна адбілася на яго творчым самалюбстве.

Але ўсё ж такі лёс быў на баку кампазітара. Ужо ў хуткім часе з поспехам «Вілі» (менавіта такую назву меў першы аўтарскі варыянт оперы) была пастаўлена ў Мілане. Публіка гарача прывітала кампазітара. «У музыцы маладога мастэра, — адзначаў адзін з рэцэнзентаў, — шмат такіх эпізодаў, якія кранаюць сэрца, таму што яны сыходзяць з сэрца». І гэта сапраўды так, опера карысталася неверагоднай папулярнасцю ў публіцы. У ноч пасля прэм'еры дваццаціпяцігадовага Джакама Пучыні даслаў сваёй маці тэлеграму наступнага зместу: «Тэатр поўны, велізарны поспех; чаканні перасягнуты; васемнаццаць выхадаў да публікі; фінал першага акта тройчы паўтараўся на біс».

Сцэна з оперы «Вілісы. Фатум».

Сюжэт оперы не будзе новым для тых, хто цікавіцца міфалогіяй ці класічнай літаратурай, але разам з тым апрацоўка, якую зрабіў Джакама Пучыні, з'яўляецца даволі нестандартнай, новай для такога тыпу твораў, а таму актуальная і цяпер. Яна можа быць цікавай сучаснаму глядачу, асабліва калі ён дасведчаны оперны гурман. Ляснічы Гульельма з сям'ёй і гасцямі святкуе заручыны сваёй дачкі Ганны з юнаком Раберта. Раберта атрымаў вялікую спадчыну і павінен адправіцца па яе ў Майнц. Ганна хвалюецца за яго і спявае арыю «Se come voi riscina» («Калі б я была зусім малюсенькай / Ты мог бы ўзяць мяне з сабой»). Раберта спрабуе яе супакоіць, але Ганна распавядае, што бачыла сон, у якім Раберта памірае. Гульельма благаслаўляе Раберта ў шлях, і той сыходзіць, але трапляе ў любоўныя сеткі сірэны.

Вілісамі называлі помслівых лясных духаў, якія жорстка распраўляліся з нявернымі жаніхамі. Пакінутая каханым, сялянская дзяўчына Ганна памірае ад гора. Праз

некаторы час у глыбокім раскаянні ён вяртаецца ў роднае сяло. Але Ганна, якая стала віліс, захоплівае яго ў злавесны карагод дзяўчат-прывідаў. Опера заканчваецца смерцю здрадніка і хорам вілісаў (менавіта гэты момант найбольш уражвае і ўражваў гледачоў розных часоў, бо з'яўляецца не толькі лагічнай кульмінацыяй мастацкага твора, але і канцэнтрацыяй усіх магчымых для жанру мастацка-выразных сродкаў).

Над пастаноўкай спектакля ў Вялікім тэатры Беларусі працуюць: дырыжор Іван Касцяхін, рэжысёр Аксана Волкава (гэта дэбютная работа знакамітай беларускай спявачкі), мастак Этэль Іошпа (мастак-пастаноўшчык Маскоўскага музычнага тэатра імя Канстанціна Станіслаўскага і Уладзіміра Неміровіча-Данчанкі), хормайстар Ніна Ламановіч, мастак па святле і відэакантэнтце Стас Вістуновіч (Расія), балетмайстар Канстанцін Кузняцоў.

«Каб выбраць оперу для пастаноўкі, пераслужала вялікую колькасць рознага музычнага мастэрыялу, — распавяла Аксана Волкава. — Але менавіта гэты твор зацікавіў прыгажосцю і эмацыянальнасцю. Ды і сутыкненне светаў — рэальнага і фантастычнага — вельмі добрая глеба для тэатральнай сцэны. Мяне ўсхвалявалі героі. Персанажы вельмі выразныя, а з дапамогай сучасных мастацкіх сродкаў мы можам ярка і дынамічна распавесці гісторыю кожнага з іх. Гэтая гісторыя пра сутыкненне добра і зла, пра каханне і здраду, але самае галоўнае — пра злчынства і пакаранне, а апошняе заўсёды чакае чалавека за тых ўчынкаў і дзеянняў, якія ён здзяйсняе».

Вядучыя партыі ў спектаклі рыхтуюць: салісты оперы Марыя Галкіна, Марта Данусевіч, Анастасія Масквіна, Клаўдзія Пацёмкіна (Ганна), Іван Бярэзін, Васіль Мінгалёў, Тарас Прысяжнюк, Дзмітрый Шабета, Аляксандр Міхнюк (Раберта), Уладзімір Громаў, Уладзімір Пятроў, Ілья Сільчукоў (Гульельма), салісты балета Вольга Гайко і Таццяна Уласень (Сірэна).

Цімур ВЫЧУЖАНІН

Фота з сайта Вялікага тэатра Беларусі bolshoibelarus.by.

«Куточак любви — нивы, сенажаці...»

У Слоніме жыве мастак і паэт Пятро Бурсевіч. За сваё доўгае жыццё Пятро Фёдаравіч не лез у вялікія мастакі і паэты. Сціплы і спакойны, ён працаваў, гадаваў дзяцей, займаўся хатняй гаспадаркай, а ў вольную хвіліну браўся за пэндзаль ці ручку... Маляваў людзей, якія жылі побач, краявіды, нацюрморты. І вучыў іншых, здольных да мастацтва, працаваць з пэндзлем і алоўкам.

Пятро Бурсевіч «Слонім. Касцёл бязгрэзнага зачатця Святой Марыі», 2015 г.

Ён і цяпер працуе ў невялікай хатняй майстэрні, а калі не малюеца, то стварае паэтычныя радкі. Асабліва яму ўдаюцца сатырычныя вершы і апавяданні. А мне заўсёды з ім прыемна сустрацца, пагутарыць, паўспамінаць слонімцаў, якія яшчэ нядаўна жылі побач.

Не так даўно ў Мінску ўбачыў свет вялікі альбом Пятра Бурсевіча «Сцежкі-пуцявіны». Пад цвёрдай вокладкай змешчаны не толькі яго карціны, малюнкi, але і вершы, апавяданні, публікацыі пра яго творчасць, згадкі ў СМІ і г. д.

Пазнаёміў мяне з творцам слонімскага паэта Анатоля Іверс. Пятро Фёдаравіч некалі афармляў яго паэтычныя зборнікі «Травень» і «Прыдарожныя сосны». Малюнкi на вокладках атрымаліся дужа шчыльнымі,

блізкімі сэрцу. Асабліва да зборніка «Прыдарожныя сосны», якія клічуць дамоў, на Бацькаўшчыну... Альбом «Сцежкі-пуцявіны» адкрываецца партрэтамі сваякоў Пятра Бурсевіча і ксеракопіямі артыкулаў пра мастака. Упершыню пра жыхара вёскі Чамяры напісала слонінская раённая газета «За перамогу камунізму» ў сакавіку 1966 года, пасля — «Настаўніцкая газета», БелТА, «Літаратура і мастацтва» і інш. Пятро Фёдаравіч працаваў на Слонімскай фабрыцы мастацкіх вырабаў, настаўнікам малявання ў школах і кіраваў студыяй выяўленчага мастацтва ў Слоніmsкім Доме піянераў. Разам з юнымі мастакамі шмат удзельнічаў у розных выстаўках — ад раённых да рэспубліканскіх, атрымлівалі граматы і дыпламы.

Пятра Бурсевіча заўсёды цікавіла родная Слонімшчына, яе гісторыя, прырода. Анатоля Іверс пісаў у 1968 годзе, што

«любоў да роднай краіны, да людзей працы — гэта і ёсць душа мастака Пятра Бурсевіча», для якога ў мастацтве галоўнае — рэальнасць».

Што не змог ажыццявіць у мастацкіх работах, творца перадае ў вершах і апавяданнях.

Люблю чытаць гумарэскі і сатырычныя вершы Пятра Бурсевіча, якія друкаваліся ў часопісе «Вожык», у «Газете Слонімскай», у газетах «Звязда» і «Гродзенская праўда». Усе яны змешчаны ў кнізе «Сцежкі-пуцявіны».

Апошні раздзел выдання называецца «Творчая выстава». Вось партрэт слонімскага скульптара Леаніда Богдана, жывапісны малюнак Слонімскага касцёла святога Андрэя, Слоніmsкі вакзал... Радуюць вока карціны, прысвечаныя ваколіцам Слоніма, парку, царкве, Сынкавіцкай царкве, бацькоўскай хаце...

У кнізе шмат розных партрэтаў. Пазнаю на іх калекцыянера Міхаіла Рылко, асабістыя аўтапартрэты мастака, партрэты жонкі, суседзяў, сяброў, сваякоў. Ёсць шчырыя паэтычныя радкі. Шмат іх прысвечана роднаму кутку:

Куточак любви — нивы, сенажаці...

Як не любіць цябе, не апяваць!

З калыскі тут мяне вучыла маці

Цябе ўсім сэрцам, край мой,

шанаваць...

Альбом «Сцежкі-пуцявіны» Пятра Бурсевіча — добры падарунак сціпламу і таленавітаму слонімцу.

Сяргей ЧЫГРЫН

Літаратурна-краязнаўчы ландшафт Пастаўшчыны

Імя пісьменніка і краязнаўцы з Пастаў Ігара Пракаповіча добра вядома і на Віцебшчыне, і па ўсёй Беларусі. Дасведчаны настаўнік географіі і астраноміі Пастаўскай гімназіі, ён выявіў сябе настойлівым шукальнікам новых форм і метадаў выкладання прадметаў у агульнаадукацыйнай школе, здолеў стаць вопытным, высокапрафесійным педагогам. Сведчанне таму — высокія прафесійныя адзнакі: пераможца віцебскага абласнога конкурсу «Настаўнік года — 95», рэспубліканскага конкурсу «Беларускі настаўнік года — 2009», прэмія спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы здольных навучэнцаў і студэнтаў (2016).

Ігар Міхайлавіч — член рэдакцыйнай калегіі навукова-практычнага і метадычнага часопіса «Географія». А яшчэ — член вучонага савета Беларускага географічнага таварыства.

Але ў значнай ступені вядомасць, добрую славу пастаўскаму настаўніку прынесла шматасяжная краязнаўчая праца, якой ён займаецца многія дзесяцігоддзі. Яе вынік і плён — у дзясятках кніг, якія ён падрыхтаваў і выдаў як самастойны аўтар і ў суаўтарстве з іншымі даследчыкамі. Заўважце: у суаўтарстве са сваімі вучнямі, якіх далучыў да даследчыцкай працы. Для многіх з іх краязнаўчыя росшукі сталі неад'емнай часткай жыцця.

На маім працоўным сталі — кніга «Пісьменнікі Пастаўшчыны: літаратурны даведнік». Аўтары — Ігар Пракаповіч і Крысціна Клянтак. На час выдання кнігі, а гэта быў 2018 год, Крысціна — вучаніца 11 класа Пастаўскай гімназіі. На раённым конкурсе творчых работ даследаванне Крысціны «Аналіз літаратурнага працэсу на Пастаўшчыне на аснове мультымедычнага рэсурсу «Пісьменнікі Пастаўскага раёна» (кіраўнік І. Пракаповіч) вывела яе ў пераможцы.

Ігар Пракаповіч.

Што да кнігі «Пісьменнікі Пастаўшчыны», то яна структуравана наступным чынам. Агульны артыкул, які адлюстроўвае прысутнасць літаратурных фактаў у рэгіёне, носіць назву «Прыгожае пісьменства на Пастаўшчыне». Далей ідзе тэкст «Аўтары і іх кнігі», які можна лічыць у значнай ступені біябібліяграфічным паказальнікам. Пасля — «Літаратурныя альманахі»; «Літаратурныя імпрэзы»; «Літаратурная карта Пастаўшчыны»; «Літаратурны каляндар Пастаўшчыны».

З прадмовай да кнігі «Цікавая ініцыятыва, патрэбнае выданне» выступае намеснік дырэктара па навуковай рабоце Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар філалагічных навук Яўген Гарадніцкі, які, у прыватнасці, піша: «Не можа не ўраджаць грунтоўнасць, з якой падышлі аўтары-ўкладальнікі да сваёй працы, паўната і шматстайнасць матэрыялаў, сабраных разам пад адной вокладкай. Перш-наперш прыцягвае ўвагу невялікі гістарычны нарыс пра літаратурнае жыццё на Пастаўшчыне, пачынаючы з другой паловы

XVIII стагоддзя. Наогул, структура выдання адзначна дзвюма рысамі: з аднаго боку, шырокім ахопам фактычнага матэрыялу, а з другога — лаканічнасцю, сцісласцю ў яго падачы. Такая форма падачы матэрыялу характэрна для ўсіх раздзелаў даведніка, які тым самым становіцца вельмі зручным у карыстанні».

Аўтары даведніка акрэслена, адрасна паказваюць характар літаратурна-краязнаўчай работы ў Паставах і Пастаўшчыне. Будзем спадзявацца, што наклад выдання ў 99 асобнікаў усё ж даў магчымасць трапіць кнізе ў кожную са школ, кожную з бібліятэк горада і раёна. І следам за І. Пракаповічам, К. Клянтак з наступным перакананнем на асветніцкай ніве будучы працаваць іншыя пастаўскія даследчыкі: «Літаратура любога народа — гэта праява яго духоўнага жыцця, культурных традыцый і інтэлектуальнага багацця. Яна ж — кровазваротная сістэма кожнай нацыі, якую ўтвараюць артэрыі і капіляры з творчага плёну людзей рознага характару, адукацыі, прафесіі. Кнігі, артыкулы, вершы, праявічныя творы асобных аўтараў уліваюцца ў агульную плынь культуры, утвараючы стракатую мазаіку рэчаіснасці. І кожнае слова, кожны сказ, кожная думка нясуць у сабе павязі мінуўшчыны і сучаснасці, традыцый і наватарства, агульнага і прыватнага. Няма вялікай і малой літаратуры. Ёсць проста літаратура. І ствараецца яна не толькі ў нейкіх вялікіх гарадах ці значных культурных цэнтрах, але і ў маленькіх вёсках, на хутарах — там, дзе жыве чалавек з чулай душой, які мае пакліканне штосьці сказаць навальнаму свету».

Сапраўды, падобнага характару праца патрэбна для кожнага рэгіёна нашай краіны. Відавочна, выданні такога кшталту варты ініцыяваць дзяржаўным выдавецтвам, а таксама раённай і абласной выканаўчай уладзе. Літаратурнае краязнаўства павінна быць адным са складніках выхавальчай, асветніцкай працы ў грамадстве. На адным толькі энтузіязме тут цяжка «выплыць».

Мікола БЕРЛЕЖ

Каб не перасталі стукаць кросны...

Народныя брэндзі Адэльска і яго ваколіц

Жыццё і развіццё любога народа нельга ўявіць без яго традыцыйнай культуры, якая мае свае адметнасці, характэрныя рысы, уласцівасці, што пастаянна змяняюцца і напаўняюцца новым зместам. У гэтым і ёсць каларыт нашых паселішчаў, кожнае з якіх унікальнае. Каб не страціць штосьці важнае, варта зазіраць у такія месцы часцей. Хацелася б пазнаёміць чытачоў «ЛіМа» з некаторымі народнымі цудамі Гродзенскага раёна.

Аграгарадок Адэльск — былое мястэчка, край ветракоў, жыхары якога спрадвеку займаліся млынарствам. А яшчэ тут захоўваецца ўнікальная тэхналогія ткацтва падвойных, двухасноўных дываноў, тэхналогія стварэння адметных велікодных вербачак, якія рабіліся толькі ў гэтым рэгіёне. Адальчане пякуць хлеб па адмысловым рэцэпце. Традыцыйная кухня аграгарадка занесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, як, дарэчы, і творчасць млынароў па вырабе драўляных музычных інструментаў Мар'яна Скрамблевіча.

Сваю майстэрню Мар'ян Антонавіч — не толькі разбяр, але і паэт, кампазітар, віртуозны выканаўца, эксперыментатар —

было яшчэ 50 гадоў таму. Амаль перасталі стукаць кросны, а калі хто яшчэ і тчэ (пераважна жанчыны сталага ўзросту), дык гэта ў лепшым выпадку посцілкі ці абрусы.

Ва ўстановах культуры працуюць гурткі па вязанні, вышыўцы, радзей — ткацтве. Тут яшчэ жывуць у невялічкіх музейных кутках ці пакоях калекцыі бабуліных ручнікоў.

У 2017 годзе работнікі культуры сабралі шмат разнастайных падоўжаных тканін з вёсак не толькі Гродзенскага раёна, але і Прынямоння. Сёння іх каля сотні, таму складана было злучыць рарытэты ў адзіную кампазіцыю, а калі кожны экспанат знаходзіў асабістае месца, то пачынаў «размаўляць» з суседнімі ручнікамі, з намі, з гасцямі.

Свята млынароў у Адэльску.

«Беларускае золата» — так у народзе называюць прыродны матэрыял — саломку, з якой атрымліваюцца незвычайнай прыгажосці дэкаратыўныя вырабы...

Неверагодныя птушкі, грывасты конь, сімвалы Беларусі — зубр і бусел, ганарыстыя прыгажуні — лялькі і цэлыя кампазіцыі з народнага жыцця — усё гэта ствараюць майстры аддзела этнаграфіі, рамёстваў і фальклору Гродзенскага раёна са звычайнай саломы.

Саломка ўпрыгожвае экспазіцыі выставак і музейных пакояў. Мастацкія вырабы з саломкі — мужчынскія і жаночыя капелюшы, кагошнікі, картузы, квяцістыя вянкi — сталі ўпрыгажэннем і дапаўненнем да традыцыйных беларускіх касцюмаў калектываў аматарскай творчасці.

У творчым багажы майстроў-саломаліцельшчыкаў — серыі работ, якія былі спецыяльна зроблены да абрадавых свят Пасхі, Каляд, Купалля: «Калядны анёлак», «Калядная зорка», «Саламаяная каза», пасхальныя кошыкі з кветкамі, калекцыі пасхальных яек, інкруставаных саломкай, саламяныя вербы, жніўныя вянкi, дажыначныя снапы і іншыя атрыбуты жніва.

Замежныя турысты ахвотна купляюць шкатулкі, карціны, пано, інкруставаныя саломкай, пасхальныя кошыкі з кветкамі.

Сёлета мастацкія практыкі саломаліцэння Рэспублікі Беларусь, у тым ліку і Гродзенскага раёна, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь.

Дзесяцім аграгарадка Індур моцна пазайздросціць раўеснікі з любога кутка нашага рэгіёна: у мясцовым цэнтры культуры летась адкрылі музей «Лялька ў карагодзе жыцця», экспазіцыя якога налічвае звыш 300 экспанатаў.

Але, як вядома, місія лялек куды больш шырокая, чым забаўка. Нашы продкі заўсёды бачылі ў іх абаронцаў і верылі, што яны валодаюць чароўнымі сіламі, таму існуе шмат лялек-абярэгаў: Багатуха, Зернавушка, лялька Неразлучнікі, Спавівачка, Начніца, Дзесяціручка, Жаданніца, Берагіня і нш.

У музеі можна даведацца значэнне славянскіх абярэгаў. Традыцыйная лялька выраблялася па строга вызначаных канонах. Гэта можна прасачыць на майстар-класе па стварэнні гэтай цацкі.

Свята Купалле адзначаюць у гонар летняга сонцастаяння з 6 на 7 ліпеня. А ў Гродзенскім раёне яго святкуюць 5 ліпеня — у дзень святой Уліяны — дзень сустрэчы закаханых.

Народны фальклорны гурт «Жывіца» Квасоўскага цэнтры культуры і развіцця народнай

творчасці і народны тэатр народнай песні «Матуліна песня» Жытамлянскага дома фальклору праводзяць традыцыйнае Купалле не толькі ў сваім раёне, але і на Аўгустоўскім канале. Усю ноч каля купальскага агню гучаць песні, ладзяцца карагоды, гульні. Хлопцы і дзяўчаты скачуць праз вогнішча паасобку, накрыж і парамі. Дзяўчаты плятуць вянкi, каб пусціць іх на ваду са словамі: «Ляці, ляці, вяночак, лаві, лаві, дружочак». Па тым, як рухаўся вяночак, прадказвалі будучыню: калі адразу пойдзе на дно — не быць замужам у гэтым годзе, калі ж паплыве далёка і роўна — быць шчасліваму замужу.

Дарэчы, Янка Купала пісаў некалі: «Ах, якое ж Купалейка сёння ў вас, / Ах, якую ж вы спадчыну маеце!» Такой багатай спадчынай і сапраўды можна ганарыцца.

Калядныя святы пачыналіся з дня Божага Нараджэння — Раства. Калі першая зорка з'яўлялася на небе, уся сям'я садзілася за стол, засланы белым абрусам, пад які клалі сена. Стравы былі посныя, абавязкова варылі куццю — кашу з круп. Запаліўшы свечку і памаліўшыся, пачыналі вячэраць. З гэтага дня па вёсках хадзілі калядоўшчыкі — юнакі і дзяўчаты, пераапанутыя ў цыганоў, казу, жорава, кабылу. Калядоўшчыкі спявалі песні, скакалі пад скрыпачку і бубен, у заключэнне выконвалі велічальную песню гаспадарам хаты з самымі шчодрымі пажаданнямі, а ў адказ атрымлівалі пачастункі.

Вядома, у кожнай вёсцы калядоўшчыкі ладзілі свята па-свойму. У Гродзенскім раёне гэта цэлы падзейна-культурны праект, так званы сход калядоўшчыкаў з фальклорнымі вандроўкамі, рэканструкцыяй абрада «Калядаванне», смакаваннем лакальных абрадавых страў («ламанцы», «какоры»), цыклм мерапрыемстваў «Этна-вандроўка ў глыбінку».

Наталля РАМАНОВІЧ, вядучы метадыст ДУК «Гродзенскі раённы культурна-інфармацыйны цэнтр»

Фота прадстаўлена Гродзенскім раённым культурна-інфармацыйным цэнтрам.

Саламяныя лялькі Ірыны Шавельскай.

абсталяваў у бацькоўскай хаце ў Адэльску, а ў тутэйшым цэнтры культуры стварыў музейны пакой, дзе ўдалечыні ад гарадской мітусні захоўваецца звыш 300 музычных інструментаў. У яго калекцыі — дзясяткі дуд і дудачак, рагоў і ражкоў, жалеек і акарын — гліняных свістковых флейт, якія ён першым у Еўропе пачаў рабіць з дрэва.

Славіцца аграгарадок і стравамі, за прастотой якіх — досвед многіх пакаленняў. Традыцыйная ежа самабытная і цікавая: паўсядзённая (бабка і кішка бульбяная), святочная (жытні хлеб, «капытцы», бігас, «цымас», сыр клінковы), абрадавая («ламанцы»).

530-гадовае мястэчка выклікае замілаванне: каменны крыж на ўездзе, старыя вуліцы і акуратныя падворкі, помнікі даўніны, гукі касцёльнага аргана і дудак Мар'яна Скрамблевіча здольны вылучыць ад жыццёвай мітусні і прымусіць падумаць пра вечнае.

Незваротна прайшлі тыя часы, калі ткалі ў кожнай хаце, ды і ручнікі ўжо не выконваюць сваёй натуральнай ролі, як гэта

Народны фальклорны гурт «Жывіца» і народны тэатр народнай песні «Матуліна песня» падчас Купалля.

Вынікі

«Людзі помняць і шануюць сваіх герояў»

«Я веру, што Беларусь жыве і будзе жыць. Зробім жа ўсё дзеля гэтага», — заклікаў калісьці Васіль Быкаў. Сёння ў падмурак будаўніцтва незалежнасці краіны кладуцца і падзеі ўшанавання памяці славутых асоб Бацькаўшчыны. Нядаўна ў Мінску на вуліцы Максіма Танка, 10, на доме, дзе доўгі час жыў Васіль Быкаў, усталявалі памятную дошку ў гонар народнага пісьменніка Беларусі. У гутарцы з карэспандэнтам «ЛіМа» адзін з выканаўцаў праекта скульптар Ігар Засімовіч распавёў, што спрычынілася да падзеі і як яна рэалізоўвалася.

— Як даўно ўзнікла ідэя ўвекавечыць памяць пісьменніка? Сямнаццаць гадоў мінула пасля яго смерці. — Пачалося ўсё два гады таму — тады ўсталёўвалі дошку памяці Рыгора Барадуліна. Глеб Лабадзенка расказаў, што ёсць ініцыятыва зрабіць і дошку Быкаву: пісьменнікі былі сябрамі. Пачалі збор сродкаў, потым былі ўзгадненне і працэдура атрымання дазволу. Летась старшыня Асацыяцыі беларусаў Швейцарыі Алесь Сапега, калі быў тут на Сходзе беларусаў свету, звярнуўся да міністра замежных спраў Уладзіміра Макея. Пайшлі станоўчыя зрухі. У хуткім часе дазвол быў атрыманы, а ў снежні мінулага года мне казалі рыхтаваць макет для мастацкай рады. Яна адбылася ў студзені, пачалася інфармацыйная кампанія, да праекта далучыўся архітэктар Віктар Карака. Мы вынайшлі цікавую ідэю — зрабіць дошку выцягнутай, бо вельмі цяжка было знайсці для яе месца: на доме, дзе жыў Васіль Быкаў, усё аздоблена шклom. Знайшлі адзіны пілон, які падыходзіў для гэтай мэты. Узнікла пытанне: размясціць дошку збоку пілона ці на тарцы. Віктар Карака падказаў, што вертыкальнае рашэнне вельмі цікавае, бо гэтае месца будзе відаць не толькі зблізку, але і здаля. Маўляў, не варта хвалявацца, прапануем на мастацкай радзе менавіта гэты падыход. На пачатку красавіка я паказаў мадэль ужо ў мяккім матэрыяле ў памеры метр восемдзесят пяць на пяцьдзесят сантыметраў. Было аднагалосна ўхвалена, выказалі падзяку і абзначылі дату напрыканцы вясны, калі дошка павінна быць падрыхтавана. Гатовая яна была ўжо ў сярэдзіне мая. Але з МЗС паведамілі, што адкрыццё пераносіцца на восень — па прычыне пандэміі: відаць, гэта было зроблена з мэтай, каб прыехалі беларусы з усяго свету. Такім чынам, дошка чакала свайго часу яшчэ чатыры месяцы, а потым Алесь Сапега гаворыць, маўляў, дазволы ёсць, а даты няма. «Таму давайце ўсталёўваць, а афіцыйнае адкрыццё будзе прызначана пазней», — прапанаваў ён... Так і вырашылі. Мацаваць дошку скончыў за пятнаццаць хвілін да неафіцыйнага адкрыцця...

На падзеі прысутнічалі прадстаўнікі Міністэрства замежных спраў, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, пісьменнік Уладзімір Арлоў, адзін з ініцыятараў праекта Глеб Лабадзенка. Прышоў і сын Васіля Быкава Сяргей. Ён адкрываў заслону, яго ж словамі ўдзячнасці і завяршылася мерапрыемства.

— Як вы працавалі над партрэтамі пісьменніка? Як глыбока адчулі яго асобу? — Творы Быкава ведаю з дзяцінства, вельмі люблю і фільмы па іх, напрыклад, «Альпійскую баладу». Падчас працы было адчуванне, што судакранаюся з асобай вялікага чалавека, але страх адсутнічаў.

Меўся даволі вялікі матэрыял — шматлікія фотаздымкі, некалькі відэа, на якіх паглядзеў, як Васіль Быкаў размаўляе і трымае сябе. Дапамог і Сяргей Шапран — у яго архіве шматлікая падборка фота пісьменніка. Працаваў я тыдні тры, справа рухалася даволі хутка, на адным дыханні. Увесь час было адчуванне, што справа павінна завяршыцца добра. Вельмі хваляваўся, бо работу трэба было абавязкова паказваць сваякам, каб упэўніцца, што ёсць падабенства. Сяргей, сын пісьменніка, прыйшоў у маю майстэрню. Я быў вельмі здзіўлены яго падабенству з бацькам. Некалькі хвілін нават папрасіў пастаяць побач, папазіраваць, бо не ўсе рысы можна перадаць па фота. Паправіў пару дробязей, можа, неаўважных з першага позірку, але для мяне вельмі істотных. Першыя хвіліны Сяргей моўчкі ўглядаўся ў партрэт, а потым сказаў: «Ён!» Для мяне гэта стала надзвычай важным, бо калегі могуць ведаць асобу творцы не так дасканала, як блізкі чалавек.

Фота з прыватнага архіва Ігара Засімовіча.

Аўтары мемарыяльнай дошкі скульптар Ігар Засімовіч і архітэктар Віктар Карака.

— А што яшчэ трэба зрабіць (і робіцца) для ўшанавання памяці пісьменніка? — Думаю, павінен быць праспект яго імя ці хаця б вуліца. На малой радзіме пісьменнікаў Быкава і Барадуліна, Ушачыне, плануецца ўсталяванне іх бюстаў (ініцыятыва Глеба Лабадзенкі, які «гарыць» гэтай справай). Мастацкая рада ўхваліла эскізы помнікаў, на тыдні пачынаю над імі працу. Народ ужо збірае грошы на гэтую падзею. Людзі помняць і шануюць сваіх герояў, імі ўмацоўваецца і дзяржава... Гутарыла Яна БУДОВІЧ

Пацеха з меха

Міхась СЛІВА

Калялітаратурнае

Каб паланіць чытача

З перапіскі рэдактара з пісьменнікам Рэдактар — пісьменніку:

— Шаноўны спадар А. Мурашэўскі! Растлумачце, калі ласка, як так атрымалася, што галоўную герайну вашай аповесці на пачатку твора звалі Наташа, а ў фінале яна ўжо Анастасія?

З павагай, рэдактар Д. Праўдалюбаў.

Пісьменнік — рэдактару:

— Шаноўны спадар рэдактар! Я працую ў тандэме са сваім сябрам — літаратарам К.: я пачынаў аповесць, а ён заканчваў. Мы робім усё магчымае, каб хутчэй захапіць чытача!

З павагай, А. Мурашэўскі.

Рэдактар — пісьменніку:

— Шаноўны спадар А. Мурашэўскі! Чаму ж вы не прачыталі тое, што напісаў ваш калега К. і не паправілі?

З павагай, рэдактар Д. Праўдалюбаў.

Пісьменнік — рэдактару:

Шаноўны спадар рэдактар! Мне няма калі чытаць напісанае: я пішу новы твор, каб захапіць яшчэ больш чытачоў!

З павагай, А. Мурашэўскі.

Жыццё ўносіць карэктывы

Ліст у рэдакцыю

Шаноўныя калегі! Турбуе вас вядомы прэзіік Ахрэм Падбярэжскі.

Як вы, напэўна, памятаеце, на пачатку мінулага года я абяцаў вам, што напішу і дашлю для публікацыі ў вашым часопісе новую аповесць пра каханне, пра думы і мары сучаснай моладзі. З уласцівым мне імпатэам я ўзяўся за справу: двойчы з'ездзіў на адпачынак у санаторый, колькі разоў схадзіў на гарадскую дыскатэку, наведаў моднае маладзёжнае кафэ, знаёміўся з прывабнымі дзяўчатамі... Карацей, даў нырца ў самы вір сучаснага жыцця, каб з веданнем справы прыступіць да напісання аповесці.

Але ж, на жаль, не ўсё атрымліваецца так, як хочаш. Як той казаў, ты — на гару, а чорт — за нагу! Перашкодзілі сямейныя абставіны: нарадзіўся яшчэ адзін унук (іх у мяне ўжо трое!), а следам і праўнук. Трэба ж дапамагаць няньчыць! А тут яшчэ жонка паставіла пытанне рубам — забараніла цікавіцца дзяўчатамі і маладымі жанчынамі. Пачала дакараць: маўляў, сорамна табе, старому чалавеку, які восьмы дзясятка размяняў, да маладых чапляцца, у сабакі вочы пазычыўшы...

Так што, шаноўная рэдакцыя, пра каханне я ўжо не напішу. А вось пра дзяцей і для дзяцей — паспрабую, бо трымаю на руках немаўля.

Застаюся ваш актыўны аўтар — Ахрэм Падбярэжскі.

Анатоль ЗЭКАЎ

Яшчэ да Евы

Яшчэ да Евы я жыла — Жанчынай, Птушкай, Знічкай.

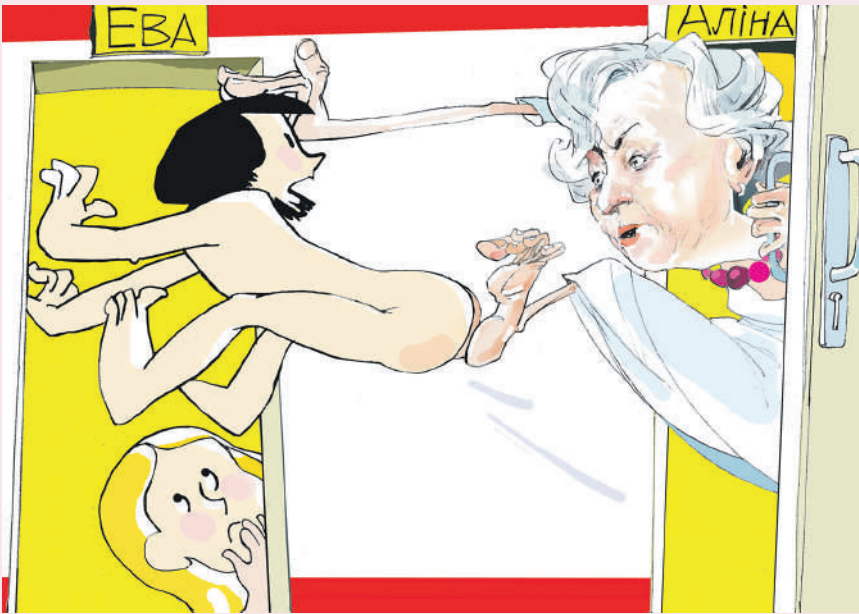
Аліна Легастаева

Не Ева ўсё-такі была Жанчынай першаю, той самай,

Якая з розуму звяла Сваёй спакусаю Адама.

Яна не першая была — І праўды ў тым няма ні грама. Яшчэ да Евы я жыла, І не адна жыла — з Адамам.

Адам пра тое знае й сам, Якая з Евы каралева, Бо мной пратураны Адам Пасля пайшоў ужо да Евы.

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова, Алесь Бадак, Дзяніс Барсукоў, Віктар Гардзей, Уладзімір Гніламёдаў, Вольга Дадзіёмава, Жана Запартыка, Анатоль Казлоў, Анатоль Крэйдзіч, Віктар Кураш, Алесь Марціновіч, Вячаслаў Нікіфараў, Мікалай Чаргінец, Іван Чарота, Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 намеснік галоўнага рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72 аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98 аддзел мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 17.09.2020 у 11.00 Ум. друк. арк. 3,72 Наклад — 836

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 2770 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцензуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.